

KORAK PO KORAK DO **NATURE 2000**

ENDEMiT

Edicija
EKO VODIČI

BESPLATAN
PRIMERAK

Ivana Jelić
Bojan Stanisavljević
Nada Ćosić

KORAK PO KORAK DO **NATURE 2000**

ENDEMiT

Beograd, 2015.

Izdavač

Ekološko društvo ENDEMIT

www.endemit.org.rs

Autori i urednici

mr Ivana Jelić

Bojan Stanisavljević

dr Nada Ćosić

Recenzent

dr Ivan Jarić

Stručni konsultant

Petr Roth

Dizajn

Miloš Jarić

Lektura

Slobodanka Petrić

Fotografije

Spisak autora i izvora fotografija nalazi se na adresi:

www.endemit.org.rs

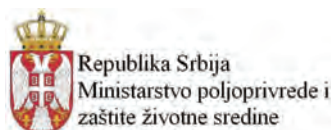
Štampa

Sapient Graphics, Nehruova 2a, Novi Beograd

Tiraž

500

ISBN 978-86-88465-05-2

Publikaciju „Korak po korak do Nature 2000“ je sufinansiralo Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine u okviru projekta „Budimo spremni za Nature 2000“.

Stavovi izraženi u ovim publikacijama isključiva su odgovornost autora i njegovih saradnika i ne predstavljaju nužno zvaničan stav Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine.

SADRŽAJ

6	Predgovor
8	Spisak skraćenica korišćenih u publikaciji
11	Zaštićena područja u svetu i kod nas
14	Međunarodno i evropsko zakonodavstvo u oblasti zaštite prirode
23	Natura 2000 - mreža zaštićenih područja na teritoriji EU
35	Emerald ekološka mreža
39	Natura 2000 u Srbiji
53	Natura 2000 pojmovnik – Šta sve treba da znate da biste bili u korak sa Natura 2000
62	Rečnik stručnih izraza korišćenih u publikaciji
65	Literatura
67	Korisni linkovi
68	Natura 2000 na fotografijama
83	O Ekološkom društvu „Endemit“

Način citiranja publikacije:

Jelić, I., Stanisavljević, B., Ćosić, N. (2015): Korak po korak do Nature 2000. Ekološko društvo “Endemit”.

Umnožavanje ove publikacije u obrazovne ili druge nekomercijalne svrhe je dozvoljeno bez prethodne pismene dozvole izdavača pod uslovom da je izvor u potpunosti priznat.

Umnožavanje ove publikacije radi prodaje ili u druge komercijalne svrhe je zabranjeno bez prethodne pismene dozvole izdavača.

Poštovani čitaoci!

U duhu evropskih integracija i ostvarivanja bolje zaštite biodiverziteta naše zemlje predstavljamo publikaciju **„Korak po korak do Nature 2000“**, izrađenu u okviru projekta **„Budimo spremni za Naturu 2000“**, koji je sufinansiralo Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine.

Zemlje zapadnog Balkana spadaju u najbogatije oblasti u Evropi kada je u pitanju raznovrsnost vrsta i ekosistema. Sve ove države, uključujući i Srbiju, treba da kao buduće članice Evropske unije (EU) dostignu njene standarde kako bi mogle da doprinesu ostvarivanju zajedničkih evropskih ciljeva u oblasti zaštite prirode. Radi efikasnijeg očuvanja prirode EU je donela Strategiju o biodiverzitetu, koja uključuje nekoliko ciljeva za sprečavanje daljeg gubitka biodiverziteta i ekosistema do 2020. godine. Ovi ciljevi podrazumevaju pravilno upravljanje mrežom EU - Natura 2000, bolju zaštitu ekosistema, veću upotrebu zelene infrastrukture i održivu poljoprivredu i šumarstvo.

Ova publikacija se bavi pomenutim ciljevima i to kroz promovisanje Natura 2000 mreže zaštićenih područja EU (koja nisu ekvivalentna sa dosada postojećim sistemom zaštite u svetu i Evropi, odnosno kod nas), kao rezultat evropskih aspiracija Srbije i težnje za očuvanjem prirode prema evropskim standardima. U skladu sa tim, sadrži tekstove koji se tiču uspostavljanja mreže zaštićenih područja u Srbiji, primere dobre prakse u očuvanju evropskog biodiverziteta, ali i opšte tekstove o ekološkim mrežama EU i Srbije. Direktiva o staništima i Direktiva o pticama, koje predstavljaju osnovu za uspostavljanje Natura 2000 mreže nisu do

sada zvanično prevedene u Srbiji. S obzirom na to da proces transponovanja (ugrađivanja) odredaba obeju Direktiva u nacionalno zakonodavstvo već duže vreme traje, a da implementacija (primena) tek predstoji, neophodno je u srpski (stručni i zvanični) jezik uvesti odgovarajuću terminologiju kako se spontano ne bi „odomaćili“ engleski termini/pojmovi. Tako je jedan od ciljeva ovog priručnika bio i taj da se rastumači šta se tačno pod određenim engleskim pojmom podrazumeva i da se na adekvatan način približe široj javnosti, odnosno studentima, upravljačima zaštićenim područjima, lokalnim zajednicama i sl.

Nadamo se da će ova publikacija svojim stručnim i edukativnim sadržajem, potkrepljena brojnim ilustracijama i fotografijama, biti prihvaćena od strane čitalaca, posebno studenata kojima je pre svega i namenjena, a čija će uloga u uspostavljanju mreže Natura 2000 u Srbiji biti izuzetno značajna u budućnosti.

Ovom prilikom se zahvaljujemo svima koji su učestvovali u izradi ove publikacije, a posebno kolegici Verici Stojanović i našem stručnom konsultantu Petru Rothu, koji su svojim nesebičnim savetima, stručnošću i znanjem doprineli objavljivanju ove publikacije.

Takođe, ovom prilikom se zahvaljujemo i Ministarstvu poljoprivrede i zaštite životne sredine, koje je omogućilo realizaciju ovog projekta.

U Beogradu, oktobar 2015.

Autori

SPISAK SKRAĆENICA KORIŠĆENIH U PUBLIKACIJI

AA - Ocena prihvatljivosti (eng. *Appropriate assessment*)

AEWA - Sporazum o zaštiti afričko-evroazijskih migratornih ptica močvarica (eng. *Agreement on Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds*)

ASCI - Područje od posebnog značaja za očuvanje (eng. *Area of Special Conservation Interest*)

BERN - Bernska konvencija - Konvencija o očuvanju divljeg biljnog i životinjskog sveta i prirodnih staništa Evrope (eng. *Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats*)

CBD - Konvencija o biološkoj raznovrsnosti (eng. *Convention on Biological Diversity*)

CMS - Konvencija o očuvanju migratornih vrsta divljih životinja - Bonska konvencija (eng. *Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals*)

EC - Evropska komisija (eng. *European Commission*)

EEA - Evropska agencija za životnu sredinu (eng. *European Environment Agency*)

EEC - Evropska ekonomska zajednica (eng. *European Economic Community*)

EIA - Procena uticaja na životnu sredinu (eng. *Environmental Impact Assessment*)

ETC/BD - Evropski predmetni centar za biološku raznovrsnost (eng. *European Topic Center for Biodiversity*)

EU - Evropska unija (eng. *European Union*)

HD - Direktiva o staništima (eng. *Habitats Directive*)

IPA - Instrument za pretpristupnu pomoć (eng. *Instrument for Pre-Accession Assistance*)

IUCN - Međunarodna unija za zaštitu prirode (eng. *International Union for Conservation of Nature*)

LDGC - Zeleni koridor donjeg Dunava (eng. *The Lower Danube Green Corridor*)

NK2 - Natura 2000 područje (eng. *Natura 2000 area*)

NPAA - Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina EU (eng. *National Programme for the Adoption of the Acquis*)

pSCI – Predloženo Područje od značaja za Zajednicu (eng. *proposed Site of Community Importance*)

SAC - Posebno područje očuvanja (eng. *Special Area of Conservation*)

SCI - Područje od značaja za Zajednicu (eng. *Site of Community Importance*)

SDF - Standardni formular podataka - Natura 2000 obrazac (eng. *Standard Data Form*)

SEA - Strateška procena uticaja na životnu sredinu (eng. *Strategic Environmental Assessment*)

SPA - Područje posebne zaštite (eng. *Special Protection Area*)

SZ - strogo zaštićena vrsta u skladu sa Pravilnikom o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva („Službeni glasnik RS“, br. 5/10 i 47/11)

UNEP-WCMC - Program Ujedinjenih nacija za životnu sredinu - Svetski konzervacioni centar za monitoring (eng. *United Nations Environment Programme - World Conservation Monitoring Centre*)

VU - ranjiva (eng. *Vulnerable*), jedan od statusa ugroženosti vrste prema Međunarodnoj uniji za zaštitu prirode - IUCN

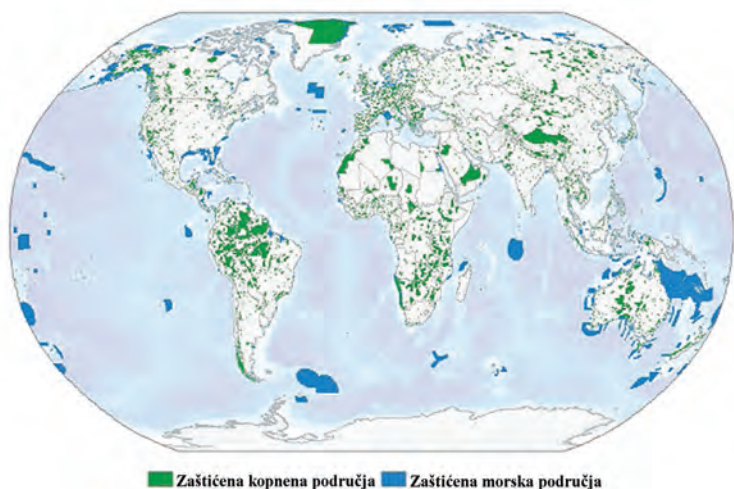

Banjska stena, Nacionalni park Tara

ZAŠTIĆENA PODRUČJA U SVETU I KOD NAS

Uspostavljanje zaštićenih područja predstavlja jedan od najefikasnijih i najstarijih načina zaštite predela u kojima je priroda ostala sačuvana. Prema definiciji Svetske unije za zaštitu prirode (IUCN), zaštićeno područje predstavlja geografski jasno definisan i određen prostor, kojim se upravlja putem pravnih i drugih mehanizama radi postizanja dugoročne zaštite prirode i sa njom povezanih ekosistemskih usluga i kulturnih vrednosti.

Nakon osnivanja prvog nacionalnog parka Jelouston 1872. godine u SAD, koncept zaštićenih područja proširio se i u svetu. Prema najnovijoj listi Ujedinjenih nacija iz 2014. godine danas u svetu postoji 209 429 zaštićenih područja, koja pokrivaju ukupnu površinu od 32 868 673 km², što je oblast veća od afričkog kontinenta. Ukupno je zaštićeno 3,41% svetskog mora i 14% kopnenih površina planete.

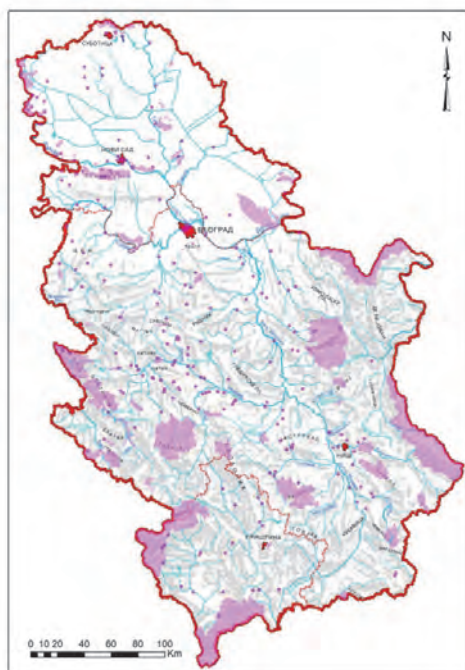

Karta br. 1: Rasprostranjenje morskih i kopnenih
zaštićenih područja

(Izvor: UNEP-WCMC, avgust 2014)

Praktično sve zemlje u svetu su uvidele značaj zaštite područja. Međutim, problem je što mnoga zaštićena područja kao takva postoje samo na papiru, a ne u stvarnosti. Mnoga od njih su ugrožena pod uticajem sinergističkog dejstva negativnih faktora, uključujući zagađenje vode, vazduha, zemljišta, prekomernu eksploataciju, protivpravno prisvajanje, krivolov i sl., pa je i neophodno uložiti ogromna sredstva i ljudske resurse da se sačuvaju. U periodu kada su prisutni rastući zahtevi za resursima i smanjenje budžeta većine država, potrebni su novi pristupi kako bi se osiguralo da zaštićena područja mogu nastaviti da daju svoj doprinos društvu. U našoj zemlji takođe, u oblasti zaštite prirode, postoje različiti problemi koji se u narednom periodu moraju rešavati, a kako bi se uspostavio efikasniji sistem upravljanja zaštićenim područjima.

Zaštita prirode u Srbiji institucionalizovana je osnivanjem Zavoda za zaštitu i naučno proučavanje prirodnih retkosti Narodne Republike Srbije (danas Zavod za zaštitu prirode

Karta br. 2: Zaštićena područja u Srbiji
(Zavod za zaštitu prirode Srbije, 2014)

Srbije) 1948. godine. Međutim, prvo zaštićeno područje na teritoriji današnje Srbije bila je Obedska bara, čija je zaštita uspostavljena 1874. godine, u vreme kada je pripadala Austrougarskoj monarhiji. Zaštićena je uglavnom zbog svoje bogate faune ptica, a zaštitu je zadržala i do danas kao specijalni rezervat prirode.

Ključnu ulogu u zaštiti prirode na teritoriji AP Vojvodine obavlja Pokrajinski zavod za zaštitu prirode u Novom Sadu, osnovan 1947. godine kao Prirodnjačko odeljenje u okviru Vojvođanskog muzeja. Odlukom Skupštine AP Vojvodine 1966. godine, osnovan je Pokrajinski zavod za zaštitu prirode, koji od 1993. godine funkcioniše kao Radna jedinica Zavoda za zaštitu prirode Srbije. Zakonom o zaštiti prirode („Službeni glasnik RS“ br. 36/09), od Radne jedinice u Novom Sadu 2010. godine ponovo je osnovan Pokrajinski zavod za zaštitu prirode, koji zajedno sa Zavodom za zaštitu prirode Srbije u Beogradu obavlja poslove zaštite prirode u našoj zemlji.

Površina zaštićenih područja u Srbiji danas iznosi 564 063 ha, odnosno 6,38 % teritorije Srbije. Pod zaštitom se nalazi 460 zaštićenih područja i to pet nacionalnih parkova, 17 parkova prirode, 18 predela izuzetnih odlika, 67 rezervata prirode, tri zaštićena staništa, 311 spomenika prirode i 39 područja od kulturnog i istorijskog značaja, koja su zaštićena na osnovu ranijeg Zakona o zaštiti životne sredine i Zakona o zaštiti spomenika kulture.

MEĐUNARODNO I EVROPSKO ZAKONODAVSTVO U OBLASTI ZAŠTITE PRIRODE

Tokom poslednjih nekoliko decenija, negativni uticaj čoveka na prirodne celine se konstantno povećavao, kako zbog ubrzanog industrijskog razvoja u svetu, tako i zbog stalnog porasta broja ljudi, širenja naselja, saobraćajnica, obradivih površina itd. Usled gubitka i fragmentacije prirodnih staništa došlo je ne samo do opadanja brojnosti populacija biljnih i životinjskih vrsta već u nekim slučajevima i do njihovog potpunog nestanka.

Evropska unija (EU) je unija (zajednica) država lociranih na teritoriji Evrope. Oformljena je pod sadašnjim imenom 1992. godine Ugovorom o Evropskoj uniji, poznatijim pod imenom Mastihtski ugovor. Mnogi aspekti EU su postojali i pre potpisivanja ovog ugovora, preko raznih organizacija oformljenih pedesetih godina dvadesetog veka.

Političke aktivnosti Evropske unije se ispoljavaju u mnogim sferama, od politike zdravstva i ekonomske politike do inostranih poslova i odbrane. U zavisnosti od razvijenosti svake zemlje ponaosob, organizacija Evropske unije se razlikuje u različitim oblastima. EU je definisana kao federacija u monetarnim odnosima, poljoprivredi, trgovini i zaštiti životne sredine; konfederacija u socijalnoj i ekonomskoj politici, zaštiti potrošača i unutrašnjoj politici i kao međunarodna organizacija u spoljnoj politici. Glavna oblast na kojoj EU počiva je jedinstveno tržište koje se bazira na carinskoj uniji, jedinstvenoj moneti (usvojenoj od strane 19 članica), zajedničkoj agrarnoj politici i zajedničkoj politici u sferi ribarstva.

EU danas čini zajednica 28 evropskih država uključujući Austriju, Belgiju, Bugarsku, Češku, Dansku, Estoniju, Finsku, Francusku, Grčku, Holandiju, Hrvatsku, Irsku, Italiju, Kipar, Letoniju, Litvaniju, Luksemburg, Maltu, Mađarsku,

Veliki broj prirodnih područja danas često predstavlja izolovana ostrva različite veličine, razmeštena unutar izmenjenih predela uključujući poljoprivredne površine, naselja, saobraćajnu i energetska infrastrukturu. Ovi delovi prirodnih staništa često nisu dovoljno veliki kako bi omogućili opstanak vijabilnih populacija, a stepen izolacije među fragmentima je takav da je protok gena među populacijama sveden na minimum ili potpuno onemogućen, što umanjuje njihovu sposobnost da se prilagode na novonastale uslove u okruženju i da opstanu. Rešavanje ovog problema svodi se na stvaranje koncepta ekoloških mreža koje obuhvataju veći broj različitih i fragmentisanih staništa radi unapređivanja razmene gena između populacija, omogućavanja migracija i širenja vrsta.

Nemačku, Poljsku, Portugal, Rumuniju, Slovačku, Sloveniju, Veliku Britaniju, Španiju i Švedsku. Zemlje kandidate za članstvo čine: Albanija, Crna Gora, Makedonija, Srbija i Turska, dok je Bosna i Hercegovina potencijalni kandidat za članstvo.

Suština pregovora o pristupanju jeste usklađivanje nacionalnog zakonodavstva zemlje kandidata sa pravnim tekovinama EU (*acquis communautaire*), što je potrebno ostvariti do trenutka stupanja u članstvo države kandidata. Zato je neophodno utvrditi postojeće razlike po pojedinim poglavljima *acquis-a* između zakonodavstva države kandidata i pravnih tekovina EU. Proces se sprovodi posebno za svako poglavlje pregovora, a od države kandidata očekuje se da pokaže da li će moći da u celosti usvoji pravne tekovine EU po pojedinim poglavljima i uskladi uočene razlike ili će zatražiti prelazni period za potpuno usvajanje i sprovođenje nakon stupanja u punopravno članstvo.

Pravne tekovine EU sadrže 35 poglavlja, pri čemu je u okviru poglavlja 27 Životna sredina koja obuhvata i zaštitu prirode.

Srbija je 2014. godine započela zvanične pregovore o članstvu u EU, a trenutno se očekuje otvaranje prvih pregovoračkih poglavlja.

Kako bi se zaštita područja, divljih vrsta i staništa što efikasnije sproveda na nivou sveta, odnosno Evrope, bilo je neophodno zanemariti postojanje državnih granica i pristupiti sprovođenju zaštite prema međunarodnim, tj. evropskim propisima koji će se podjednako odnositi na sve države potpisnice, odnosno članice EU. U periodu od kada je na snagu stupila Konvencija o biodiverzitetu u Rio de Žaneiru (1992) do danas su u oblasti zaštite prirode na EU i nacionalnom nivou donesene mnogobrojne konvencije, direktive, regulative, zakoni, sporazumi i dr. koje su specifične po objektu zaštite (ptice, životinje, vlažna staništa i sl.), ciljevima očuvanja i po teritoriji na koju se odnose.

U daljem tekstu biće izdvojeno nekoliko međunarodnih konvencija i dokumenata koji se odnose na zaštitu prirode i biodiverziteta u Evropi:

• Konvencija o biološkoj raznovrsnosti (CBD) – Convention on Biological Diversity

Konvencija je usvojena u Riju (Brazil) 1992. godine na svetskom nivou, a Srbija ju je potpisala i ratifikovala 2001. godine. Daje osnovni okvir za očuvanje globalnog biodiverziteta. Tekst konvencije ne pominje eksplicitno koncept ekoloških mreža, ali se naglašava potreba za očuvanjem prirode izvan zaštićenih područja i važnost zaštitnih pojaseva, a ugovorne strane se pozivaju da unapređuju optimalan i održiv razvoj životne sredine u zonama koje se nalaze uz zaštićena područja, u cilju pospešivanja njihove zaštite. Osim toga, Program Konvencije o radu u oblasti zaštićenih područja posebno naglašava potrebu za ekološkom pove-

Convention on
Biological Diversity

zanošću i odnosi se na koncept ekoloških mreža. Takođe, navodi se da treba obezbediti da sva zaštićena područja i sistemi zašti-

ćenih područja budu integrisani u šire kopnene i vodene predele do 2015. godine. Ovo će se, između ostalog, postići uzimanjem u obzir ekološke povezanosti i, gde je moguće, koncepta ekoloških mreža. U skladu sa Aiči ciljevima sa desete Konferencije ugovornih strana ove konvencije iz 2010. godine, uvodi se i termin „Zelena infrastruktura“, kao koncept koji je inkorporiran i u Strategiju EU o očuvanju biodiverziteta do 2020. godine (podrazumeva i dugoročnu viziju očuvanja biodiverziteta do 2050. godine) i koji uklju-

čuje povezivanje prirodnih staništa unutar urbanih područja u cilju zaustavljanja gubitka biodiverziteta.

• **Bernska konvencija - Konvencija o očuvanju divljeg biljnog i životinjskog sveta i prirodnih staništa Evrope (Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats)**

Konvencija je usvojena u Bernu (Švajcarska) 1979. godine, na snagu je stupila 1982, a Srbija ju je potpisala i ratifikovala 2007. godine. Ima za cilj očuvanje divlje flore i faune i njihovih prirodnih staništa, naročito onih vrsta i staništa čije očuvanje zahteva saradnju više država. Konvencijom se posebno naglašava važnost prekograničnih zaštićenih područja. Osim toga, stalni odbor Bernske konvencije je nekoliko puta pozivao države da uspostave ekološke mreže.

Ovo se naročito predlaže kada je reč o izgradnji i održavanju puteva, pruga i visokonaponskih vodova, kao i intervencijama na vodenim tokovima. Na osnovu ovih preporuka, 1996. godine je započet proces osnivanja Emerald mreže područja od posebnog interesa za očuvanje (ASCIs) sa mogućnošću učestvovanja „zemalja posmatrača“. Važno je naglasiti da se Emerald mreža zasniva na sličnim principima kao i mreža Natura 2000 i predstavlja značajan doprinos u pripremi za implementaciju Direktive o staništima i Direktive o pticama iz kojih je i proizašla mreža zaštićenih područja Natura 2000.

• **Bonska konvencija - Konvencija o očuvanju migratornih vrsta divljih životinja (CMS – Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals)**

Konvencija je usvojena u Bonu (Nemačka) 1979. godine, a Srbija ju je potpisala i ratifikovala 2007. godine. Cilj Konvencije je očuvanje kopnenih, morskih i ptičjih migratornih vrsta unutar njihovog areala. Obnavljanje ili zaštita migratornih ruta predstavlja jednu od funkcija svojstvenih konceptu ekološke mreže, a sporazumi potpisani u okviru Konvencije su podjednako značajni

Čvorci (*Sturnus vulgaris*)

za primenu ovog koncepta. Na primer, Sporazum o zaštiti afričko-evroazijskih migratornih ptica močvarica se odnosi na celokupna područja rasprostranjenosti ptičjih vrsta i ima za cilj da obezbedi kontinuitet njihove zaštite duž njihovih migratornih ruta.

• Karpatska konvencija - Okvirna konvencija o zaštiti i održivom razvoju Karpata (Carpathian Convention)

Konvencija je usvojena u Kijevu (Ukrajina) 2003. godine, a Srbija ju je potpisala i ratifikovala 2007. godine. Na osnovu odredbi Karpatske konvencije, od ugovornih strana se očekuje da slede razumnu politiku i

sarađuju u cilju zaštite i održivog razvoja Karpata, kako bi se, između ostalog, poboljšao kvalitet života, ojačale zajednice i lokalna ekonomija i zaštitile prirodne

vrednosti i kulturna baština. Ova Konvencija predstavlja prvi međunarodni sporazum koji se eksplicitno odnosi na potrebu država da razviju i implementiraju Karpatsku ekološku mrežu, odnosno da preduzmu odgovarajuće mere za obezbeđivanje visokog nivoa zaštite i održivog korišćenja prirodnih i poluprirodnih staništa, njihovog kontinuiteta i povezanosti.

• Ramsarska konvencija - Konvencija o vodenim staništima od međunarodnog značaja (Ramsar Convention)

Konvencija je usvojena u Ramsaru (Iran) 1971. godine, a Srbija ju je potpisala i ratifikovala 2001. godine. Glavni cilj Konvencije je zaštita i očuvanje vlažnih staništa svih vrsta, dok se posebna pažnja poklanja očuvanju populacija migratornih ptica, čime se implicitno potvrđuje neophodnost povezanosti ramsarskih područja. Osim toga, nove smernice

za planiranje upravljanja ramsarskim područjima i drugim vodenim područjima preporučuju sistem zoniranja koji treba da uzme u obzir značaj povezanosti ramsarskih područja. Na osnovu ove konvencije devet područja u Srbiji je dobilo status ramsarskih područja, od čega je osam zaštićeno prema nacionalnom zakonodavstvu. To su Specijalni rezervati prirode „Obedska bara”, „Carska bara”, „Ludaško jezero”, „Slano kopovo”, „Labudovo okno” (deo Specijalnog rezervata prirode „Deliblatska peščara”), „Gornje Podunavlje” i „Zasavica”, Predeo izuzetnih odlika „Vlasinsko jezero” i „Karajukića bunari” na Peštarskom polju. Ukupna površina ramsarskih područja u Srbiji je 55 627 ha i sastavni su deo Ekološke mreže Srbije.

• **Direktiva Saveta o očuvanju divljih ptica (Council Directive 79/409/EEC on the Conservation of wild birds)** (sa izmenama i dopunama iz

2009. godine - Council and European Parliament Directive

Koristi od obnove vlažnih staništa duž donjeg toka Dunava

Mnoga staništa duž celokupnog donjeg toka Dunava (i van granica naše zemlje) zaštićena su Ramsarskom konvencijom, kao i Direktivom o pticama i Direktivom o staništima. Usvojena je i inicijativa Zeleni koridor donjeg Dunava (The Lower Danube Green Corridor - LDGC), koja ima za cilj da obnovi površinu od ukupno 2 236 km², a podrazumeva obnovu plavnih područja, kao i nekadašnjih bočnih kanala duž celog toka Dunava. Potencijalne prednosti u kontroli poplava koje bi se time dobile su povećanje kapaciteta zadržavanja vode za 2 100 miliona m³ i snižavanje nivoa Dunava tokom ekstremnih poplava/padavina (ekstremnih maksimuma poplavnog talasa) za 40 cm. Dodatno, na osnovu različitih metoda ekonomskog vrednovanja, preračunato je da bi obnovom vlažnih staništa prosečna dobit od korišćenja usluga ekosistema, odnosno od ribarstva, šumarstva, hrane za stoku, obnavljanja nutrijenata i rekreacije bila oko 500 €/ha/godini.

2009/147/EC), češće navođena kao Direktiva o pticama, najstariji je i jedan od važnijih propisa Evropske unije koji se odnosi na zaštitu prirode. Ovom direktivom stvoren je sveobuhvatni mehanizam zaštite svih divljih ptica koje naseljavaju prostor EU. Direktiva predstavlja odgovor na sve veću zabrinutost zbog drastičnog smanjenja brojnosti evropskih

populacija divljih ptica usled zagađenja životne sredine, neodrživog korišćenja i gubitka staništa. Direktiva zabranjuje aktivnosti poput držanja ili prodaje ptica, ubijanja, uništavanja legala i namernog uznemiravanja i uvodi pravni mehanizam za regulisa-

nje aktivnosti koje utiču na održivost populacija divljih ptica, u prvom redu lovstvo, ali pre svega uvodi obavezu uspostavljanja *Područja posebne zaštite* (SPAs, Special Protection Areas) koja su sastavni deo mreže Natura 2000, osiguravajući očuvanje odabranih/određenih divljih vrsta ptica. Takođe, ovom direktivom posebno se naglašava zaštita migratornih vrsta ptica, što zahteva koordinisano delovanje svih evropskih zemalja radi očuvanja njihovih stalnih, ali i privremenih staništa tokom perioda migracija.

• **Direktiva Saveta o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore (Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora)** - Direktiva o staništima usvojena je

1992. godine. Odredbe Direktive zahtevaju od država članica da uvedu niz mera, posebno uspostavljanje mreže Natura 2000 sastavljene iz područja za odabrane stanišne tipove i odabrane vrste (osim ptica), tj. Područja posebne zaštite (Special Protection Areas - SPAs) prema Direktivi o pticama. Odredbe Direktive se odnose i na preduzimanje zaštite vrsta navedenih u njenim dodacima, monitoring i redovno izveštavanje o stanju očuvanja svih vrsta i tipova staništa navedenih u dodacima Direktive. Direktiva o staništima navodi oko 230 tipova staništa i preko 1 000 vrsta biljaka i životinja značajnih za EU.

Napomena: U narednim poglavljima publikacije, a u skladu sa napred pomenutim Direktivama, pod pojmom Zajednica se misli na EU.

Institucije EU

Funkcionisanje EU zasniva se na udruživanju i prenošenju dela suverenosti svih zemalja članica na EU, što podrazumeva prenošenje dela odgovornosti u donošenju odluka na zajedničke institucije osnovane od strane zemalja članica, a u cilju demokratskog donošenja odluka na nivou cele EU. Najvažnije institucije EU u donošenju odluka čine:

- **Evropski parlament (European Parliament)** – Predstavlja interese građana EU, tako što građani biraju poslanike parlamenta neposredno na izborima. Ovo telo ima zakonodavnu, nadzornu i izvršnu vlast, a trenutno ga čini ukupno 766 poslanika iz 28 država.

- **Evropski savet (European Council)** – Čine ga šefovi država ili vlada država članica. Savet daje Uniji neophodan podsticaj za razvoj i definiše političke pravce i prioritete, a odluke se donose konsenzusom.

- **Savet EU (Council of the European Union)** - Savet je glas nacionalnih vlada EU – ministri iz svake države članice se sastaju nekoliko puta mesečno u Briselu radi usvajanja zakona i usklađivanja politika. Ovo telo ima zakonodavnu funkciju koju deli sa Parlamentom, kao i izvršnu funkciju koju deli sa Komisijom. Sastaje se u deset različitih saziva u zavisnosti od teme diskusije: sastav „spoljnih poslova“ čine ministri spoljnih poslova, sastav „pravde i unutrašnjih poslova“ čine ministri pravde i unutrašnjih poslova itd. Njegov uobičajni naziv je Savet ministara ili samo Savet.

- **Evropska komisija (European Commission)** - Evropska komisija je izvršno telo EU; ona je nezavisna od nacionalnih vlada i zastupa interese EU kao celine. Komisija ima „pravo inicijative“ – može da predlaže nove zakone da zaštiti interese EU i njenih građana. Ona to radi samo kada se radi o pitanjima koja se ne mogu delotvorno rešiti na nacionalnom, regionalnom ili lokalnom nivou. Kada predlaže zakon, Komisija pokušava da zadovolji najveći mogući raspon interesa i zbog toga konsultuje ekspertske grupe i održava javne konsultacije.

Planina Tarcu, Južni Karpati, Rumunija

NATURA 2000 - MREŽA ZAŠTIĆENIH PODRUČJA NA TERITORIJI EU

Poseban iskorak u zaštiti biodiverziteta ostvarila je Evropska unija. Ne dovodeći u pitanje postojanje nacionalno zaštićenih područja, EU je osmislila uspostavljanje jedinstvene koherentne mreže područja za zaštitu određenih tipova staništa i staništa retkih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta na svojoj teritoriji – Nature 2000. Direktivom o staništima i Direktivom o pticama svaka država članica je dobila obavezu da na prostoru svoje države, rukovodeći se utvrđenim pravilima, odredi područja koja će postati sastavni deo evropske Natura 2000 mreže. Republika Srbija, kao zemlja kandidat, u fazi je pripreme za otpočinjanje ovog obimnog i složenog posla.

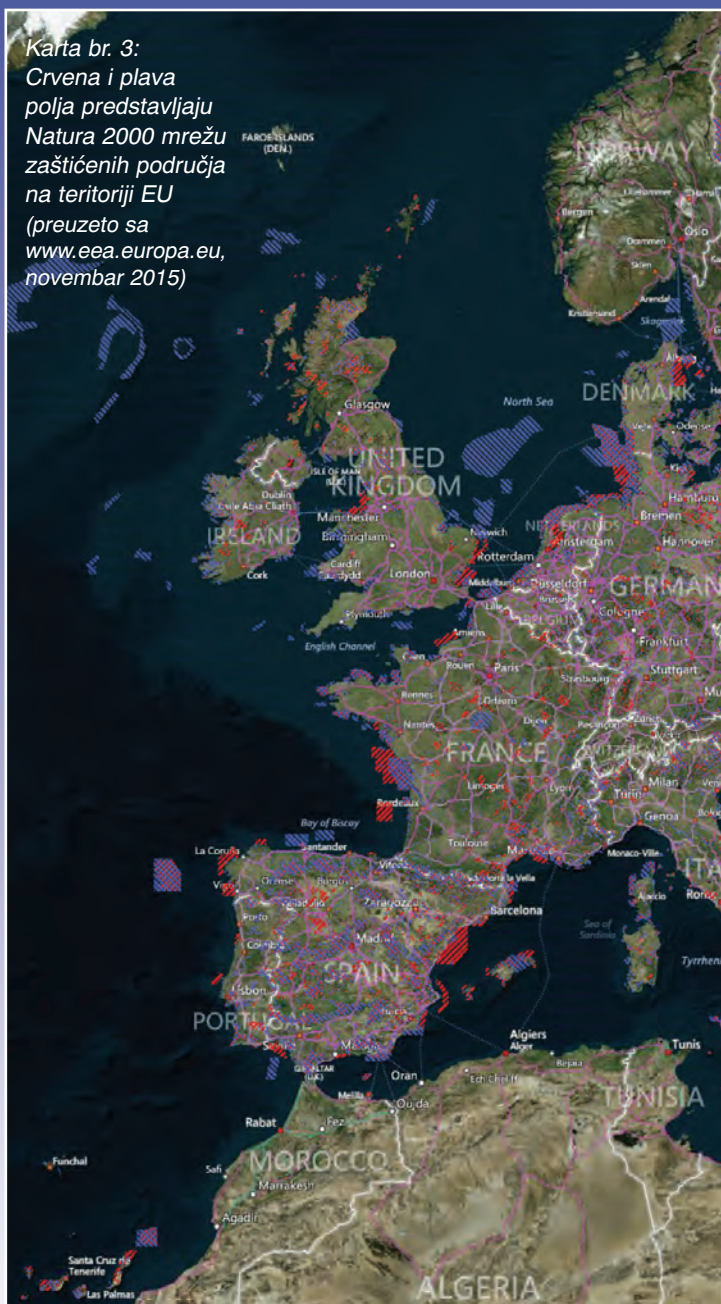

Park prirode Elbhohen-Wendland, Nemačka

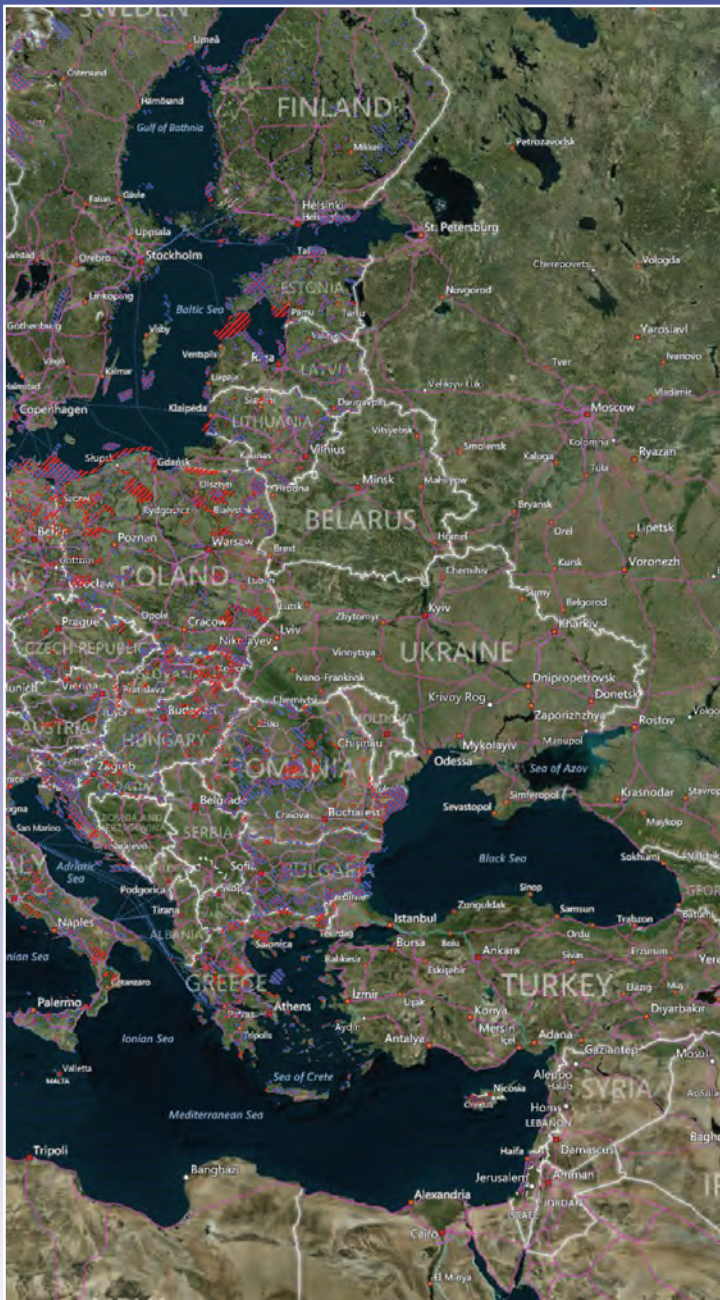
Ideja mreže zaštićenih područja Natura 2000 je proizašla iz Bernske konvencije. Ova mreža preko Direktive o staništima predstavlja mehanizam kojim EU, kao jedna od potpisnica konvencije, ispunjava svoje obaveze prema Konvenciji. Natura 2000 je definisana već pomenutom **Direktivom o staništima i Direktivom o pticama** sa ciljem da obezbedi dugoročan opstanak najvrednijih i najugroženijih vrsta i staništa Evrope. To je ekološka mreža koju EU razvija od 1994. godine, kao odgovor zemalja članica EU na sve veći i negativniji uticaj čoveka na prirodu i ekosisteme tokom poslednjih nekoliko decenija.

Trenutno je mrežom Natura 2000, u okviru 28 zemalja članica EU, zaštićeno oko 18% teritorije EU, uključujući preko

Karta br. 3:
Crvena i plava
polja predstavljaju
Natura 2000 mrežu
zaštićenih područja
na teritoriji EU
(preuzeto sa
www.eea.europa.eu,
novembar 2015)

27 000 kopnenih i marinskih područja. Broj područja i njihova ukupna površina i dalje rastu.

Izbor područja zaštite i procedura uspostavljanja Natura 2000 područja

Da bi zemlja kandidat za članstvo u EU postala punopravni član ove zajednice, neophodno je da do dana pristupanja izradi predlog liste Natura 2000 područja na teritoriji svoje zemlje, što je u skladu sa poglavljem **27 Životna sredina** pravnih tekovina EU kojim je obuhvaćena oblast zaštite prirode. Kako bi se ovo postiglo za područja prema Direktivi o staništima, uspostavlja se dijalog sa Evropskom komisijom koji teče u tri faze:

1. faza

Priprema predloga *Područja od značaja za Zajednicu* (proposed Sites of Community Importance — pSCIs)

Svaka buduća država članica na dan ulaska u EU dostavlja Evropskoj komisiji listu predloženih *Područja od značaja za Zajednicu* (pSCIs). Da bi se dobila takva lista, neophodno je višegodišnje sakupljanje relevantnih podataka o ciljnim stanišnim tipovima i vrstama iz obe Direktive na osnovu terenskog rada, u posebnom formatu, za čitavo područje date zemlje i za određena područja. Samo na osnovu ovih podataka mogu se predložiti ova područja po određenim procedurama i pravilima, a njihov izbor je zasnovan na standardizovanim kriterijumima selekcije, koji su detaljno objašnjeni u pomenutoj Direktivi i u nekim drugim dokumentima usaglašenim između Evropske komisije i zemalja članica.

2. faza

Usvajanje *Područja od značaja za Zajednicu* (Sites of Community Importance - SCIs)

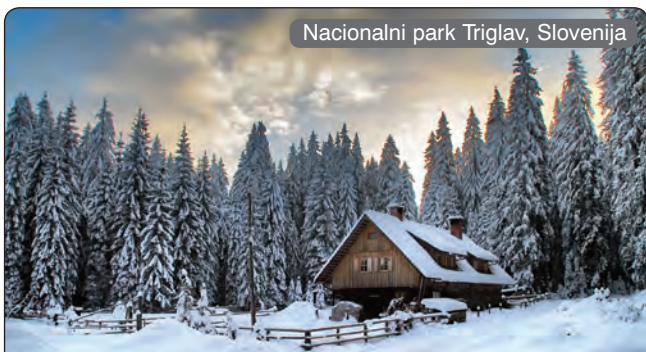
Nakon što nova zemlja članica predloži nacionalnu listu područja, Komisija tu listu dostavlja svom stručnom telu, Evropskom predmetnom centru za biološku raznovrsnost (European Topic Center for Biodiversity - ETC/BD). Ovo telo potom vrši analizu predloga i za Komisiju organizuje biogeografski seminar, na kome se proverava da li su u okviru predloga područja u dovoljnoj meri zastupljeni svi tipovi staništa i vrste prisutne na području date države, i to posebno za svaki biogeografski region koji je prisutan na teritoriji države. Osnovni cilj ove faze je da se utvrdi da li je država predložila dovoljno kvalitetnih područja prema odredbama Direktive o staništima i drugim važećim dokumentima. Ukoliko nezavisni stručnjaci

i/ili nevladine organizacije pruže dokaz da za određeni tip staništa ili vrstu nije obuhvaćeno dovoljno područja u okviru pSCIs (npr. da tokom pripreme predloga nisu uzeti u obzir svi literaturni podaci ili neobjavljeni podaci o njihovom prisustvu, da se tokom skorašnjih istraživanja došlo do novih saznanja o njihovoj distribuciji ili stepenu ugroženosti, itd.), potrebno je odrediti dodatna područja za uključenje u listu dok se ne ispuni kriterijum dovoljne zastupljenosti. Na kraju dijaloga zemlje kandidata i EU, Komisija u dogovoru sa svim zemljama članicama usvaja za državu kandidata konačnu listu Područja od značaja za Zajednicu (SCI), koja se publikuje u Službenom glasniku Evropske unije.

3. faza

Proглаšenje *Posebnih područja očuvanja* (Special Areas of Conservation — SACs)

Na osnovu odredbi Direktive o staništima, u roku od šest godina nakon usvajanja liste *Područja od značaja za Za-*

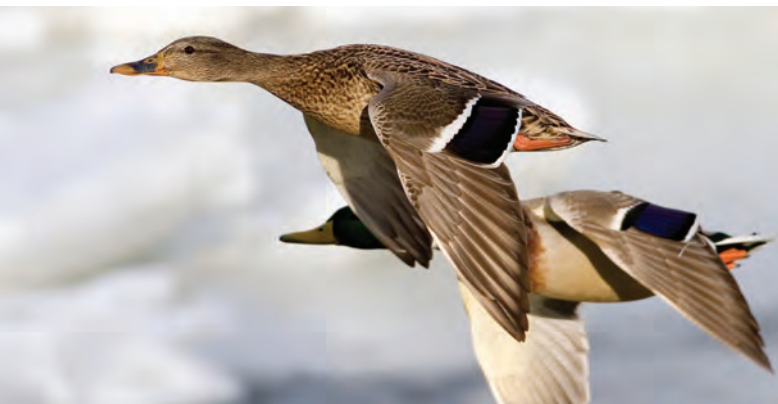

Nacionalni park Triglav, Slovenija

Određivanje Natura 2000 područja ne podrazumeva procenat površine teritorije zemlje kandidata za članstvo koja mora da bude zaštićena. Naime, Direktive ne daju uputstva o tome kolika površina kopna ili vode treba da bude uključena u ekološku mrežu Natura 2000, već to isključivo zavisi od biološkog bogatstva regiona. Ako je zemlja članica, na primer, izrazito bogata pojedinim vrstama i staništima, od nje će se očekivati da zaštiti područje proporcionalno tom biološkom bogatstvu. Tako je npr. Slovenija područjem ekološke mreže Natura 2000 proglasila preko 30%, a Španija preko 23% svoje teritorije.

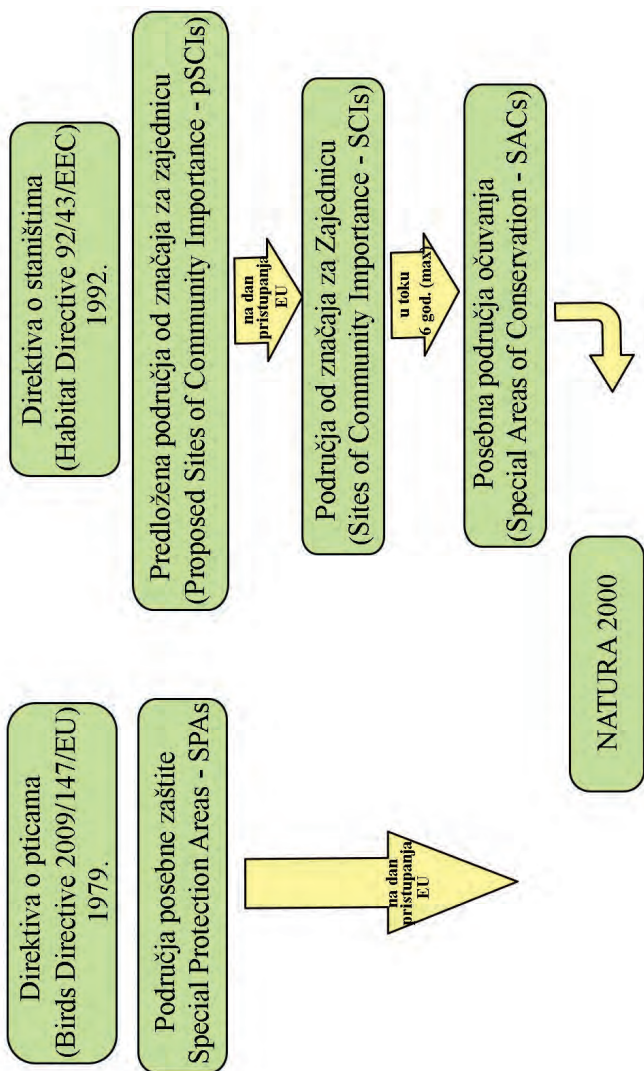
jednicu (SCI područja) zemlja kandidat treba da u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom data područja proglasi za *Posebna područja očuvanja* (SACs). Istovremeno, za sva područja je neophodno odrediti odgovarajuće mere očuvanja i odgovarajuće zakonodavne, upravne i/ili ugovorne mere, da bi se ispunili ekološki zahtevi staništa i vrsta za koje su data područja izdvojena.

Nezavisno od ovog procesa, a prema Direktivi o pticama proglašavaju se *Područja posebne zaštite* (Special Protection Areas - SPAs), prvenstveno radi zaštite najredih i najugroženijih vrsta ptica na evropskom nivou, uključujući i migratorne vrste. *Područja posebne zaštite* se proglašavaju

kroz jednostavniju proceduru, odnosno direktno se uključuju u mrežu Natura 2000, za razliku od svih neophodnih koraka koje treba preduzeti da bi se utvrdila Posebna područja očuvanja prema Direktivi o staništima. Takođe, određena *Područja posebne zaštite* (SPAs) se mogu preklapati sa *Posebnim područjima očuvanja* (SACs), ukoliko se na tim područjima osim ptica nalaze i druge vrste ili tipovi staništa u skladu sa Direktivom o staništima.

Mrežu Natura 2000 čine područja koja su zemlje članice proglasile u skladu sa obe Direktive. Ta područja se u direktivama označavaju kao: *Područja posebne zaštite* (SPAs) i *Posebna područja očuvanja* (SACs). Međutim, svaka članica ima pravo da odabere odgovarajući naziv za ta područja u skladu sa nacionalnim potrebama.

Šematski prikaz faza
u izboru Natura 2000 područja
(prilagođeno Stojanović, 2015)

Upravljanje Natura 2000 područjima

Mere za upravljanje Natura 2000 područjima su navedene u odredbama člana 4. Direktive o pticama i člana 6. Direktive o staništima. Uspešno upravljanje ovim područjima podrazumeva učešće svih zainteresovanih strana, uključujući i lokalno stanovništvo koje naseljava dato područje i od njega zavisi. Zemlje članice EU se pozivaju članom 6. Direktive o staništima na izradu odgovarajućih mera upravljanja, što uključuje prema potrebi i planove upravljanja i donošenje različitih zakonskih, administrativnih ili ugovornih mera u cilju očuvanja Natura 2000 područja.

Izrada planova upravljanja nije obavezna, ali je korisno sredstvo za dostizanje ciljeva zaštite i očuvanja vrsta i tipova staništa, a treba napomenuti da je svaka zemlja članica slobodna da sama izabere metode i tip mera koje će da sprovodi.

U nekim državama članicama razvoj planova upravljanja je jedan od najvažnijih koraka u implementaciji Natura 2000 mreže, a učešće zainteresovanih strana u ovom procesu se smatra njegovim ključnim delom. U Francuskoj je, na primer, implementacija Natura 2000 mreže dovela do mnogih problema zato što je proglašenje Područja posebne zaštite (SPAs) često bilo u suprotnosti sa interesima lokalnih zainteresovanih strana (poljoprivrednika, privatnih vlasnika koji su želeli da razviju svoje zemljište ili opština koje su imale u planu razvoj infrastrukture). Kako bi se problem rešio, preduzeto je sklapanje pojedinačnih ugovora sa svim vlasnicima zemljišta, što je trajalo više godina, ali je na kraju postignut željeni cilj i od tada Natura 2000 u toj zemlji funkcioniše.

Prednosti i nedostaci mreže Natura 2000

Osnovna prednost uspostavljanja mreže Natura 2000 je bolja povezanost i očuvanje fragmenata prirode unutar šireg geografskog područja. Takođe, uspostavljanjem ove mreže omogućava se lokalnim zainteresovanim stranama da na lokalnom nivou iskuse primenu principa održivog razvoja u praksi, kao što je upravljanje prirodnim područjem sa ciljem očuvanja prirodnih staništa i vrsta, ali i očuvanje usluga ekosistema koje donose koristi za ljude.

Pozitivni efekti uspostavljanja Natura 2000 područja

Pored ključne uloge koju ima u očuvanju evropskog biodiverziteta, Natura 2000 obezbeđuje i niz pozitivnih efekata za društvo i ekonomiju. Ove pogodnosti se najčešće odnose na usluge ekosistema, odnosno usluge koje pruža priroda, a podrazumevaju: „usluge resursa“ (voda, hrana, sirovine, energija i sl.), „regulatorne usluge“ (prečišćavanje vode i vazduha, razlaganje otpada, kontrola klime i sl.), „usluge podrške“ (kruženje nutrijenata, formiranje zemljišta, primarna produkcija i sl.) i „kulturne usluge“ kao što su rekreacija, turizam i očuvanje kulturnog identiteta. Pored toga, zdravi ekosistemi unutar i izvan granica Natura 2000 mreže su takođe otporniji na različite promene u okruženju, kao što su npr. klimatske promene.

Nacionalni park Slovački raj, Slovačka

U Francuskoj je urađeno nekoliko studija sa procenom dobiti koju ova zemlja ima od uspostavljanja mreže Natura 2000. Studija troškova i dobiti Natura 2000 područja „Plaine de la Crau“, sprovedena 2008. godine, utvrdila je da je bruto dobit ovog područja iznosila 182 €/ha/godini, dok je neto dobit bila 142 €/ha/godini. Drugim rečima, korist koju je ovo Natura 2000 područje donosilo je bila oko četiri puta veća nego troškovi za njegovo održavanje.

Osnovni nedostak ove mreže jeste nepostojanje prave ekološke i geografske povezanosti područja koja ona obuhvata. Natura 2000 u suštini i ne predstavlja mrežu u pravom smislu te reči, već grupu ili skup područja sa značajnim biodiverzitetom koja nisu dovoljno dobro povezana. Svaka zemlja članica donosi odluku o tome da li će Natura 2000 na njenoj teritoriji biti ostvarena kao stvarna ekološka mreža, tj. da odgovarajuća područja budu povezana.

Neki stručnjaci takođe zameraju isuviše rigidan pristup mreže Natura 2000 u pogledu prirodnih sukcesija ekosistema. Sistem Natura 2000 nastoji da ekosisteme održava onakvim kakvi su bili na dan proglašenja zaštite datog područja, što često nije u skladu sa ciljevima upravljanja. Npr. ukoliko na nekom području nije izvodljivo bavljenje stočarstvom usled nezainteresovanosti lokalnog stanovništva, ekonomske neisplativosti ili nedovoljne brojnosti lokalnog stanovništva kao posledice smanjenja nataliteta ili migracije stanovništva ka urbanim sredinama, takav predeo bi trebalo prepustiti procesu prirodne sukcesije.

Mreža zaštićenih područja Natura 2000 takođe nema status zaštite koji imaju npr. naši nacionalni parkovi u prvoj zoni zaštite, u okviru koje su zabranjene gotovo sve aktivnosti koje mogu da imaju negativan efekat na prirodne ekosisteme. U većini slučajeva, Natura 2000 područja su sastavni deo predeonih celina u kojima se odvijaju delatnosti koje imaju uticaja na prirodu, kao što su rudar-

stvo, energetika, saobraćaj, vodoprivreda, poljoprivreda, šumarstvo, lov, ribarstvo i turizam. U ovim područjima se nastoji da se i dalje osigura nesmetano obavljanje tih delatnosti, ali na način koji osigurava dugoročni opstanak prisutnih vrsta i tipova staništa zbog kojih je i proglašeno za Natura 2000 područje, što se može smatrati prednošću zbog ekonomske dobiti, ali i manom zbog negativnog uticaja koje te aktivnosti mogu imati.

Ocena prihvatljivosti

Bilo koji plan ili projekat koji će se sprovoditi „unutar“ ili „u blizini“ Natura 2000 područja, a nije direktno povezan ili potreban za njegovo upravljanje, a pritom može imati značajan uticaj na njega (samostalno ili u kombinaciji sa drugim planovima ili projektima), biće podvrgnut oceni prihvatljivosti njegovih uticaja na područje u pogledu njegovih ciljeva očuvanja. Odredbama člana 6(3) i 6(4) Direktive o staništima regulisano je sprovođenje procedure provere da li se određeni plan ili projekat može odobriti. Ukoliko realizacija nekog projekta ili plana nema značajan uticaj na Natura 2000 područje, odnosno ukoliko nema značajan uticaj na prirodne vrednosti zbog kojih je područje postalo deo mreže Natura 2000, takav projekat se može odmah odobriti, čak i ako se aktivnost odvija na području mreže Natura 2000.

Međutim, ukoliko se proceni da nije moguće isključiti negativan uticaj na dato područje, projekat/plan treba da prođe kroz postupak takozvane glavne ocene, pri čemu se mogu predložiti mere ublažavanja uticaja da bi se izbegao značajan negativan uticaj. U slučaju da je uticaj procenjen kao neznatčan, plan ili projekt se može odobriti. U suprotnom slučaju se ne sme odobriti. Kada se takav projekat ili plan, uprkos štetnom uticaju, ipak smatra neophodnim radi drugog preovladavajućeg javnog interesa i kad nema alternativnog rešenja, moći će da se dalje odobri, ali pod strogim i specifičnim uslovima. Ti uslovi uključuju i adekvatne mere kompenzacije neophodne za održavanje koherentnosti Natura 2000 mreže, što bi moglo da podrazumeva uključivanje drugih područja kojima se nadoknade izgubljena staništa i staništa vrsta uključena u ovu mrežu.

Finansiranje mreže zaštićenih područja Natura 2000

U EU se mere očuvanja, obnove, upravljanja i zaštite u okviru mreže zaštićenih područja Natura 2000 financiraju iz nacionalnih budžeta država članica i Evropske komisije kofinansiranjem, preko sledećih fondova: Poljoprivredni fond za ruralni razvoj, Fond za ribarstvo, Fond za regionalni razvoj, Socijalni fond, Kohezioni fond, Program za životnu sredinu i klimatske promene i Okvirni program za istraživanja i inovacije. Troškovi održavanja Natura 2000 područja jesu veliki, ali je dobit daleko veća. To se jasno vidi iz podataka objavljenih od strane EU 2004. godine, prema kojima procenjeni troškovi iznose najmanje 5,8 milijardi evra, dok su pozitivni efekti koji proističu iz mreže Natura 2000 znatno veći. Procenjeno je da ukupna dobit od mreže iznosi oko 200 do 300 milijardi evra godišnje, zbog čega je i ulaganje u zaštitu prirode ekonomski izuzetno opravdano.

Oprašivanje kao jedna od važnih usluga ekosistema koje obezbeđuju Natura 2000 područja

Zaštićena područja su značajna jer obezbeđuju stanište i mesto za razmnožavanje insekata oprašivača, kao i drugih ekonomski važnih vrsta. Raspoloživa površina prirodnog staništa značajno utiče na bogatstvo, gustinu, kao i sastav zajednice oprašivača. Značaj Natura 2000 područja u pružanju usluga oprašivanja je prepoznat i od strane različitih zainteresovanih strana. U istraživanju koje je sprovedeno kako bi se procenila vrednost i značaj mreže Natura 2000 u smislu pružanja usluga ekosistema, pokazano je da je upravo oprašivanje jedno od najvažnijih usluga ekosistema koje Natura 2000 područja obezbeđuju.

Budući da oprašivanje predstavlja ključni ekološki proces od koga zavise kako prirodni tako i poljoprivredni ekosistemi, ova prirodna pojava predstavlja vrlo važnu ekosistemsku uslugu za čoveka. Procenjeno je da je tokom 2005. godine oprašivanje insektima bilo direktno odgovorno za 9,5% (oko

EMERALD EKOLOŠKA MREŽA

Emerald mreža pokrenuta je 1996. godine od strane Saveta Evrope u okviru Bernske konvencije, a sa ciljem očuvanja divlje flore i faune i njihovih prirodnih staništa. Sastavljena je od Područja od posebnog interesa za očuvanje (Areas of Special Conservation Interest - ASCIs) na teritoriji svih potpisnica Konvencije, uključujući i Srbiju. Osnov za uključivanje područja u Emerald ekološku mrežu predstavljaju Rezolucije 4 (koja sadrži listu ugroženih tipova staništa) i Rezolucija 6 (koja sadrži spisak vrsta flore i faune) Stalnog komiteta Bernske konvencije.

Revizijom Bernske konvencije, odnosno njenih Dodataka i Rezolucija potpisnice Bernske konvencije su imale za cilj da se postigne maksimalna usaglašenost između Emerald i Natura 2000 pristupa zaštiti određenih tipova staništa i

153 biliona €) od ukupne vrednosti svetske poljoprivredne proizvodnje hrane. Takođe je pokazano da je oprašivanje insektima povećalo prinos 75 globalno važnih useva i da je odgovorno za oko 35% svetske biljne proizvodnje.

staništa vrsta. Tako je 2010. godine urađena revizija Rezolucije 4 (iz 1996. godine), koja je dopunjena i usaglašena sa Dodatkom I Direktive o staništima, dok je Rezolucija 6 (iz 1998. godine) 2011. godine dopunjena i usaglašena sa Dodatkom II Direktive o staništima i Dodatkom I Direktive o pticama.

Uspostavljanje Natura 2000 ekološke mreže u Hrvatskoj kao primer dobre prakse

Priprema predloga Natura 2000 u Hrvatskoj započela je 2001. godine, pri čemu je krovna institucija u ovom procesu bio Državni zavod za zaštitu prirode, a proces se odvijao u tri faze:

I faza: Prikupljanje i obrada dostupnih podataka uz pomoć naučnih institucija, pojedinih stručnjaka i NVO, a kroz Emerald projekat.

II faza: Organizovanje i finansiranje terenskih istraživanja, koje je finansirala država.

III faza: Konsultativni proces sa relevantnim zainteresovanim stranama, tokom 2008. i 2009. godine, a kroz PHARE projekat.

Vlada je već 2007. godine proglasila Ekološku mrežu, a od 2008. godine, sprovodi se ocena prihvatljivosti. Nakon ulaska Hrvatske u EU, nacionalna ekološka mreža prerasla je u Natura 2000 mrežu. Zbog činjenice da je ekološka mreža bila funkcionalna mnogo pre ulaska u EU, svi postupci i obaveze, uključujući ocenu prihvatljivosti, bili su provereni i prilagođeni praksi, a mreža je

Za razliku od Nature 2000 Emerald ekološka mreža praktično ne postoji, jer nije utemeljena u nacionalnom zakonodavstvu i nikada nije uspostavljena kao mreža. Ipak, za države kandidate za ulazak u EU, projekat Emerald mreže je bio priprema i direktan doprinos ispunjavanju obaveze uspostavljanja Natura 2000 mreže zaštićenih područja.

Ostrvo Mljet, Hrvatska

ispunjavala svoju svrhu – zaštititi i očuvati prirodne vrednosti države.

Na teritoriji Hrvatske zastupljena su tri biogeografska regiona (kontinentalni, alpski i mediteranski), a na referentnim listama zabeleženo je 126 vrsta ptica, 135 ostalih vrsta i 74 stanišna tipa.

U procesu pregovora, Hrvatska je tražila proširenje Dodatka I i II Direktive o staništima kako bi bile uključene biološke specifičnosti Hrvatske (12 vrsta i dva stanišna tipa).

Biogeografski seminari na kojima je Evropska komisija odobrila predložena područja su realizovani tokom 2014. godine nakon ulaska u EU.

Ekološka mreža Republike Hrvatske (mreža Natura 2000) obuhvata 36,73% kopna i 15,45% obalnog mora, a sastoji se od 779 Natura 2000 zaštićenih područja (741 SCI i 38 SPA).

Specijalni rezervat prirode Zasavica

NATURA 2000 U SRBIJI

Bez obzira na definicije, za Srbiju Natura 2000 predstavlja mogućnost da se aktivnosti zaštite i očuvanja vrsta i tipova staništa od evropskog značaja unaprede i sprovedu na novi način, odnosno drugačije od dosadašnjeg nacionalnog koncepta zaštite prirode. Važno je naglasiti da Natura 2000 neće zameniti do sada uspostavljen sistem zaštite zaštićenim područjima na nacionalnom nivou, niti ima za cilj da postane dominantna u odnosu na postojeći status dobara zaštićenih prema nacionalnom zakonodavstvu. Natura 2000 uvažava činjenicu da je čovek sastavni deo prirode i cilj ovog instrumenta za zaštitu na nivou EU jeste da se odrede parametri po kojima će se ljudske delatnosti obavljati

Specijalni rezervat prirode Uvac

uz istovremenu zaštitu retkih ili vrednih tipova staništa i staništa divlje flore i faune u svim državama članicama. Srbija, kao buduća članica, tek treba da pruži svoj doprinos u okviru ove mreže, ne samo u povećanju njene ukupne površine već i u razvijanju ovog sistema zaštite uporedo sa zaštitom koja se sprovodi na nacionalnom nivou.

Razlika između područja zaštićenih nacionalnim zakonodavstvom i Natura 2000

Područje zaštićeno u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom
Zakon o zaštiti prirode („Službeni glasnik RS“, br. 135/2004, 88/2010 i 91/2010)
Pravilnik o kategorizaciji zaštićenih prirodnih dobara („Službeni glasnik RS“, br. 30/92) Uredba o režimima zaštite („Službeni glasnik RS“, br. 31/2012)
Prva zaštićena područja na teritoriji Srbije, a prema nacionalnom zakonodavstvu, bili su Rezervati Zeleničje, Mustafa i Felješana, čija zaštita je uspostavljena 1948. godine.
Zaštićena područja imaju izraženu geološku, biološku, ekološku i/ili predeonu raznovrsnost i značajna su kao staništa vrsta ptica i drugih migratornih vrsta značajnih u skladu sa međunarodnim propisima.
U skladu sa Zakonom zaštićena područja su: strogi rezervat prirode, specijalni rezervat prirode, nacionalni park, spomenik prirode, zaštićeno stanište, predeo izuzetnih odlika, park prirode.
Svako pojedinačno područje se aktom o zaštiti proglašava zaštićenim područjem od opšteg interesa.
Na zaštićenom području uspostavljaju se režimi zaštite I, II i/ili III stepena, pri čemu svaki od režima podrazumeva određene zabrane ili ograničenja u skladu sa Zakonom.
Najčešće nezavisna jedna od drugih.
Za sva zaštićena područja, u skladu sa Zakonom, upravljač je dužan da pripremi plan upravljanja.
Zaštićena područja, u zavisnosti od vrednosti i značaja, svrstavaju se u kategorije: 1) I kategorija - zaštićeno područje međunarodnog, nacionalnog, odnosno izuzetnog značaja; 2) II kategorija - zaštićeno područje pokrajinskog/regionalnog, odnosno velikog značaja; 3) III kategorija - zaštićeno područje lokalnog značaja.
Za planove i projekte koji su navedeni u Zakonu o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu („Službeni glasnik RS“, br. 135/2004 i 88/2010) i u Uredbi o utvrđivanju liste projekata za koje je obavezna procena uticaja i liste projekata za koje se može zahtevati procena uticaja na životnu sredinu („Službeni glasnik RS“, br. 114/2008) sprovodi se Strateška procena i Procena uticaja na životnu sredinu.

Natura 2000 područje (NK2)
Zakon o zaštiti prirode („Službeni glasnik RS“, br. 135/2004, 88/2010 i 91/2010)
Uredba o ekološkoj mreži („Službeni glasnik RS“, br. 102/2010) Uredba o oceni prihvatljivosti - u postupku donošenja
Biće predloženo danom ulaska u EU. Od 2010. u Srbiji postoji ekološka mreža, koju prema Uredbi o ekološkoj mreži čini 101 područje. Pretpostavlja se da će većina tih područja u budućnosti biti istovremeno i područja Natura 2000.
Proglašava se isključivo zbog očuvanja tipova staništa koja se navode u Dodatku I Direktive o staništima, odnosno vrsta biljaka i životinja sa Dodatka II Direktive o staništima i Dodatka I Direktive o pticama i svih migratornih vrsta ptica koje se redovno javljaju na teritoriji određene države.
U skladu sa Zakonom ekološku mrežu čine: ekološki značajna područja, ekološki koridori i zaštitna zona ukoliko je potrebna.
Sva područja koja su deo Natura 2000 mreže se, najkasnije u periodu od šest godina nakon ulaska države u EU, proglašavaju jednim aktom.
Mere očuvanja pojedinačnih područja se propisuju u skladu sa ciljevima očuvanja za ciljne vrste/staništa.
Teži se da područja budu povezana ukoliko je to korisno za ciljne stanišne tipove/vrste, mada je to na državi da odluči.
Izrada planova upravljanja nije obavezna, ali su korisno sredstvo za dostizanje ciljeva zaštite i očuvanja vrsta i tipova staništa.
Sva područja u okviru mreže imaju isti značaj i moraju biti zaštićena na isti način.
Za svaki plan ili projekat koji može imati značajan uticaj na ciljeve očuvanja i celovitost područja sprovodi se postupak ocene prihvatljivosti.

Biogeografski regioni prisutni u Srbiji

U Evropi i Maloj Aziji postoji 11 biogeografskih regiona: alpski, anatolijski, arktički, atlantski, crnomorski, borealni, kontinentalni, makronezijski, mediteranski, panonski i stepski, od kojih u EU nisu prisutni anatolijski i arktički. Na osnovu prikaza biogeografskih regiona iz 2005. godine (Karta br. 4), koji je bio osnov za realizaciju Emerald programa u Srbiji i regionu, u Srbiji su zastupljena tri regiona: panonski, kontinentalni i alpski. Okvirno, južnu granicu panonskog regiona čine Dunav i Sava, dok se alpski nalazi samo u jugozapadnom delu zemlje (Zlatar, Jadovnik, Ozren, Pešter, Mokra gora) i veoma malo na vrhovima Stare planine na istoku.

Karta br. 4: Karta biogeografskih regiona u Evropi (2005) po kojoj su na području Srbije izdvojeni panonski, kontinentalni i alpski region (prilagođeno Sekulić & Šinžar-Sekulić, 2010)

**Evropski biogeografski
regioni, 2005**

- alpski
- anatolijski
- arktički
- atlantski
- crnomorski
- borealni
- kontinentalni
- makaronezijski
- mediteranski
- panonski
- stepski
- područje koje nije uzeto u obzir

Referentna lista Natura 2000 vrsta i staništa

Predstavlja spisak tipova staništa iz Dodatka I i vrsta iz Dodatka II Direktive o staništima koji su zastupljeni na području date države u takvoj meri da postoji mogućnost da se za njih odredi makar jedno područje Natura 2000. Liste moraju biti odvojene za svaki biogeografski region zastupljen u zemlji. Za ptice se referentna lista odnosi na sve vrste iz Dodatka I Direktive o pticama i za sve migratorne vrste koje se redovno javljaju na teritoriji određene zemlje.

TEKUNICA I NATURA 2000

Kako Natura 2000 štiti ugrožene vrste

Evropska tekunica (*Spermophilus citellus*)

Red: glodari (Rodentia)

Familija: veverica (Sciuridae)

Status zaštite:

SZ; IUCN: VU;

HD: Dodatak II i IV;

Bern: Dodatak II

U okviru projekta „Jačanje administrativnih kapaciteta za zaštićena područja u Srbiji (Natura 2000)”, koji je realizovan u periodu od januara 2010. do juna 2012. godine, a finansiran od strane EU iz fonda „IPA 2007“, pripremljena je prva referentna lista vrsta ptica i određena su potencijalna područja posebne zaštite za te vrste u skladu sa Direktivom o pticama (Special Protection Areas - SPA područja). Takođe je urađena i prva referentna lista biljnih i životinjskih vrsta i tipova staništa koji se nalaze na dodacima Direktive o staništima, a prisutni su na teritoriji Srbije, a koja predstavlja osnov za buduće predlaganje Područja od značaja za EU (Potential Site of Community Importance - pSCI područja).

Biologija vrste: Dužina tela 19-22 cm, dužina repa 5,5-7,5 cm, a težina tela 145-520 g. Maksimalni životni vek do 6 godina. Postoji jasno izražen polni dimorfizam, pri čemu su ženke sitnije od mužjaka. Aktivne su isključivo danju. Preko 80% hrane koju konzumiraju čine biljke, ali mogu da posluže i različiti insekti i neki sitni kičmenjaci kao što su gušteri. Tekunica je tipičan hibernator. Pari se jednom u toku godine, u rano proleće pre nego što se završi buđenje cele populacije. Broj mladunaca po okotu kreće se od 2 do 10. Pravi svoja skloništa u zemlji. Dubina do koje jazbine mogu da idu kreće se od 80 cm do 2 m, a dužina kanala može bit i do 4,5 m.

Stanište: Tipični je predstavnik otvorenih, stepskih staništa obraslih niskom travom. Današnja staništa tekunice čine pašnjaci, livade, travnjaci, igrališta, golf tereni, nasipi pored reka, kao i travnati aerodromi.

Rasprostranjenje: Endemčina je za područje centralne i jugoistočne Evrope, gde se javlja od 0 do 2 500 m nadmorske visine.

Rasprostranjenje u Srbiji: Široko rasprostranjena u Vojvodini, dok je u istočnoj i jugoistočnoj Srbiji prisutna na visokoplaninskim pašnjacima i livadama na Staroj planini, Vlasini, Besnoj kobili i Dukatu.

Ugroženost: Nekada je bila široko rasprostranjena, ali sa intenzivnim razvojem poljoprivredne proizvodnje široka stepska prostranstva su pretvorena u poljoprivredne površine, čime su se izgubila brojna povoljna staništa koja je naseljavala, a preostala staništa su postala međusobno jako fragmentisana. Takođe, usled prelaska sa ekstenzivnog na intenzivno stočarstvo, kao i sve češćeg odsustva ispaše na staništima koja naseljava, dolazi do njihovog obrastanja usled prirodne sukcesije, što ima negativni efekat na populacije tekunica i njihovo preživljavanje. Ovo su ujedno i dva najznačajnija ugrožavajuća faktora koji su doveli do toga da se tekunica od 2008. godine nađe na IUCN-ovoj Crvenoj listi ugroženih vrsta u kategoriji ranjiva (VU).

Iako se tekunica u Srbiji vodi kao strogo zaštićena vrsta, veliki broj njihovih staništa i dalje ne uživa nikakav vid zaštite. Na nekim od ovih staništa je konstantno prisutan problem neredovne i nedovoljne ispaše, dok su druga manjim ili većim delom ili čak i kompletno uništena pretvaranjem postojećih pašnjaka u poljoprivredne površine, vinograde ili voćnjake ili pak izgradnjom različitih objekata. Sve to je razlog što se broj preostalih populacija dramatično smanjuje iz godine u godinu.

Moguće koristi za tekunicu od Nature 2000: Uključivanje postojećih staništa u mrežu Natura 2000 bi imalo višestruku korist za očuvanje populacija tekunice. Pre svega, ne bi bila dozvoljena promena namene zemljišta, a u cilju poboljšanja uslova na staništu bili bi pokrenuti projekti revitalizacije, što bi svakako podrazumevalo i povratak stočarstva na ova područja. Na taj način bi koristi imalo i lokalno stanovništvo, koje bi moglo da se bavi proizvodnjom organskih proizvoda od mleka i mesa, a istovremeno bi se aktivno uključilo u ceo proces zaštite i pomoglo opstanku ove ugrožene vrste. Takođe,

Stanište tekunice -
Deliblatska peščara

na ovaj način bi bile strogo regulisane translokacije i onemogućeno sprovođenje neplanskih i nestručnih reintrodukcija, što je, nažalost, bilo zabeleženo u skorijoj prošlosti.

Sa druge strane, očuvanje populacija tekunice bi bilo od koristi i za druge Natura vrste. Primera radi, tekunica predstavlja važan plen za ugrožene vrste ptica grabljivica kao što su: orao krstaš (*Aquila heliaca*), suri orao (*Aquila chrysaetos*), orao kliktaš (*Aquila pomarina*), stepski soko (*Falco cherrug*) ili ugrožene karnivorne vrste sisara, kao što su stepski tvor (*Mustela eversmanii*) i šareni tvor (*Vormela peregusna*). Takođe, mnoge biljne vrste mogu imati korist od očuvanja populacija tekunice. Očuvanje staništa koja naseljava tekunica bi doprinelo i očuvanju i zaštiti nekoliko tipova staništa od značaja za Zajednicu.

Kao vrsta koja se nalazi na dodatku IV Direktive o staništima, u skladu sa članom 11. Direktive, potrebno je da Srbija, kao i druge države članice, preduzme mere očuvanja u cilju uspostavljanja sistema stroge zaštite na svim područjima u okviru njenog prirodnog rasprostranjenja u Srbiji. Srbija je taj vid zaštite formalno započela stavljanjem vrste na Prilog I Pravilnika o strogo zaštićenim i zaštićenim vrstama („Službeni glasnik RS“, br. 05/2010 i 47/2011), odnosno Priloga VII Pravilnika o prekograničnom prometu i trgovini zaštićenim vrstama („Službeni glasnik RS“, br. 99/2009 i 6/2014). Vrste sa dodatka IV Direktive o staništima, koje se istovremeno nalaze i na dodatku II, štitiće se u okviru određenih Posebnih područja očuvanja (SACs), koja će država da predloži za mrežu Natura 2000.

U Evropi, u okviru Nature 2000, tekunica se navodi kao ciljna vrsta (target species) na ukupno 429 Područja od značaja za Zajednicu (SCIs).

foto: Nada Čosić

Evropska tekunica
(*Spermophilus citellus*)

Emerald u Srbiji

Osnov za formiranje Emerald ekološke mreže Srbije bio je projekat Saveta Evrope iz 2005. godine, pod nazivom „Uspostavljanje Emerald ekološke mreže u zemljama jugoistočne Evrope“. Za Emerald mrežu u Srbiji (Karta br. 5.) izdvojeno je 61 područje kao naročito značajno za zaštitu i očuvanje divljih biljnih i životinjskih vrsta i njihovih staništa prema definisanim kriterijumima za nominaciju. Ukupna površina Emerald područja u Srbiji je 1 019 269,31 ha odnosno 11,54% teritorije Srbije.

Karta br. 5: Emerald područja u Srbiji (Sekulić & Šinžar-Sekulić, 2010)

Važno je naglasiti da se Emerald mreža zasniva na sličnim principima kao i mreža Natura 2000 u Evropskoj uniji i predstavlja značajan doprinos u pripremi za implementaciju Direktive o staništima i Direktive o pticama u okviru evropskih integracija. Stalni odbor (komitet) Saveta Evrope Bernske konvencije je krajem 2013. godine izradio listu kandidata Emerald područja za 16 država (Albanija, Azerbejdžan, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Belorusija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Gruzija, Hrvatska, Jermenija, Maroko, Norveška, Moldavija, Ruska Federacija, Srbija, Švajcarska i Ukrajina), na kojoj se nalazi i 61 područje iz naše države.

Ekološka mreža Srbije i Natura 2000

Na osnovu člana 38. Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik RS“, br. 36/2009, 88/2010 i 91/2010), radi očuvanja biološke i predeone raznovrsnosti, odnosno tipova staništa od posebnog značaja za očuvanje, obnavljanje i/ili unapređivanje narušenih staništa i očuvanje određenih vrsta biljaka, gljiva i životinja, Vlada Republike Srbije donela je Uredbu o ekološkoj mreži („Službeni glasnik RS“, br. 102/2010). Ovom Uredbom je utvrđeno 101 ekološki značajno područje Republike Srbije i vodotoci sa obalskim pojasom koji predstavljaju ekološke koridore od međunarodnog značaja. Ekološkom mrežom obuhvaćeno je 20,93% teritorije Srbije, sa površinom od 1 849 201,77 ha. Uredbom su bliže definisani način upravljanja i finansiranje, a date su i osnovne mere zaštite ekološke mreže.

Koncept ekološke mreže za koji se Srbija odlučila, u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode (2010), širi je od Natura 2000, ali je izgrađen na istim principima, tj. podrazumeva da će svako ekološki značajno područje biti određeno eksplicitno radi očuvanja određenih vrsta i tipova staništa za koje će kasnije biti jasno propisani ciljevi očuvanja. Ovaj princip će se odnositi kako na ciljane vrste/staništa po Direktivi o staništima i Direktivi o pticama, tako i na nacionalno važne vrste/staništa. Međutim, problem predstavlja postojeća Uredba o ekološkoj mreži, koja nije usaglašena sa Zakonom o zaštiti prirode, pa se u narednom periodu očekuju njene izmene.

Karta br. 6:
Ekološki značajna
područja ekološke
mreže Srbije
(„Službeni glasnik
RS“, br. 102/2010)

Da bi se mogle sprovoditi mere na području koje je obuhvaćeno ekološkom mrežom, neophodno je posedovati podatke o svakoj vrsti/staništu zbog koga je područje i postalo sastavni deo mreže. Podaci opšteg tipa koji se prikupljaju prilikom izrade studija za proglašenje prirodnih dobara (npr. bogat bio i geodiverzitet, značajan broj strogo zaštićenih i zaštićenih predstavnika flore i faune, kulturno-istorijsko nasleđe i sl.) ne mogu poslužiti prilikom određivanja ekološki značajnog područja za ekološku mrežu, jer do sada nisu određene ciljne vrste/staništa za koja je propisan cilj očuvanja.

Zakonom je definisano da se ekološkom mrežom upravlja tako da se izbegavaju aktivnosti koje mogu da štete i ugroze opstanak određenih vrsta i staništa, odnosno da se njima upravlja tako da se održi ili obnovi stanje vrsta i tipova staništa od značaja za mrežu Natura 2000 u „povoljnom stanju očuvanosti” na čitavom prostoru njihovog prirodnog rasprostranjenja.

Istim Zakonom uvedena je i ocena prihvatljivosti, kao novi instrument u zaštiti prirode u Srbiji, a koji predstavlja osnovni mehanizam zaštite evropske ekološke mreže Natura 2000. U zakonodavstvu Srbije, ocena prihvatljivosti je povezana sa ekološkom mrežom i služi za očuvanje osnovnih vrednosti ekološki značajnih područja koja su definisana Uredbom o ekološkoj mreži. Nakon pristupanja Evropskoj uniji i nakon formiranja mreže Natura 2000 u Srbiji, postupak ocene prihvatljivosti će se odnositi na ovu mrežu. Tada će određene nadležnosti u kontroli sprovođenja postupka ocene prihvatljivosti imati i Evropska komisija. Članom 10. Zakona je utvrđeno da će se postupak, sadržina, rokovi i način sprovođenja ocene prihvatljivosti u odnosu na ciljeve očuvanja ekološki značajnih područja bliže definisati podzakonskim aktom, koji još nije donet.

[illegible]

NATURA 2000 POJMOVNIK

Šta sve treba da znate da biste bili u korak sa Naturom 2000

Napomena: u okviru ovog poglavlja navedeni su termini koji se koriste u Direktivi o staništima i Direktivi o pticama, a odnose se na Natura 2000 ekološku mrežu i značajni su za proces njenog uspostavljanja, upravljanja i funkcionisanja. Predstavljeni su abecednim redom na osnovu njihovog engleskog naziva. Neki od navedenih termina se spominju i u drugim delovima publikacije, dok su neki obuhvaćeni samo u okviru ovog poglavlja, što predstavlja njegov najveći značaj. Svaki termin koji je pojašnjen u Pojmovniku, a spominje se i u okviru nekog drugog pojma istaknut je, tj. napisan velikim slovima, a sa ciljem da se što jednostavnije pronađe njegovo značenje. Takođe, gde god je to primenljivo u obrazloženju termina naveden je i član Direktive u kome se spominje, a u zagradi stav datog člana npr. 6(4) – član 6, stav 4, a kako bi se olakšalo pronalaženje termina u originalnom tekstu Direktiva.

• **Appropriate assessment – AA - (Ocena prihvatljivosti)** - U skladu sa Direktivom o staništima 6(3), svaki plan ili projekat, sam ili u kombinaciji s drugim planovima ili projektima, koji može imati značajan uticaj na područje ekološke mreže, odnosno na CILJEVE OČUVANJA, podlozan je odgovarajućoj oceni. Ocnom se proverava prihvatljivost uticaja projekta ili plana za vrste i staništa koji su CILJNE KARAKTERISTIKE određenog područja ekološke mreže; zato se ovaj postupak zove u balkanskim jezicima „ocena prihvatljivosti“. Ukoliko se proceni da projekat, odnosno plan može imati značajan negativan uticaj na makar jedan ciljani stanišni tip ili ciljnu vrstu, ne sme se odobriti.

• **Biogeographical region (Biogeografski region)** - Geografski region koji karakteriše određena flora ili fauna. EU pokriva devet biogeografskih regiona, koji su svaki za sebe karakteristični po vegetaciji, klimi, topografiji i geologi-

ji. Granice regiona nisu fiksne, već omogućavaju praćenje trendova očuvanja vrsta i staništa u sličnim uslovima širom Evrope, ne obraćajući pažnju na državne granice. U Evropi i Maloj Aziji postoji 11 biogeografskih regiona: alpski, anatolijski, arktički, atlantski, crnomorski, borealni, kontinentalni, makronezijski, mediteranski, panonski i stepski, od kojih u EU nisu prisutni anatolijski i arktički.

• **Biogeographic seminars (Biogeografski seminari)** – Zvanični događaji Evropske komisije koji se održavaju kako bi se izvršio odabir *Područja od značaja za Zajednicu* (SCI) sa liste predloženih *Područja od značaja za Zajednicu* (pSCIs). Cilj je da se utvrdi da li je država predložila dovoljno kvalitetnih područja prema odredbama člena 4. Direktive o staništima i drugim važećim dokumentima usaglašenim u EU. Seminaru, koji vodi Evropska komisija, prisustvuje država kandidat, stručnjaci Evropskog predmetnog centra za biološku raznovrsnost, nezavisni eksperti za staništa i vrste, imenovani od strane Komisije, i predstavnici nevladinih organizacija – jedni zastupajući „zelena“ udruženja, a drugi zastupajući korisnike i vlasnike zemljišta. Takođe, seminaru mogu prisustvovati predstavnici zemalja kandidata ili drugih zemalja članica kao posmatrači. Ukoliko se utvrdi da je potrebno dopuniti još dodatnih područja za određene tipove staništa i vrste, zemlja kandidat dobija određeno vreme za dopunu. Ovaj proces se može i ponavljati da bi mreža Natura 2000 na kraju bila koherentna i ispunjavala sve kriterijume prema direktivi.

Mrki medved (*Ursus arctos*), NP Tara

• **Conservation objectives (Ciljevi očuvanja)** –

Iako to Direktivom o staništima nije bukvalno određeno, preporučuje se da se za svako određeno Natura 2000 područje ili područje koje će biti označeno u budućnosti, odrede za svaki ciljno stanišni tip/ciljnu vrstu (CILJNE KARAKTERISTIKE) ciljevi očuvanja u skladu sa kojima će se sprovesti neophodne MERE OČUVANJA. Ukoliko nisu određeni posebni ciljevi očuvanja, za svako područje neophodno je postupiti u skladu sa članom 6(2) Direktive o staništima, koji zabranjuje pogoršanje stanja ciljnih stanišnih tipova i vrsta u svakom području.

• **Compensatory measures (Kompenzacijske mere)** –

Mere koje je u skladu sa članom 6(4) Direktive o staništima neophodno preduzeti, a kako bi se održala povezanost Natura 2000 mreže. Adekvatnim kompenzacijskim merama se smatra uspostavljanje novog područja (ili više područja) za iste ciljne vrste i staništa kao na oštećenom području. Država članica mora obavještavati Komisiju o usvojenim kompenzacijskim merama.

• **Conservation measures (Mere očuvanja)** -

U skladu sa Direktivom o staništima član 6(1) za *Posebno područje za očuvanje staništa i vrsta* (SAC) države članice će uspostaviti neophodne mere očuvanja koje uključuju, ukoliko bude potrebno, odgovarajuće planove upravljanja posebno pripremljene za određeni lokalitet ili integrisane u druge razvojne planove i odgovarajuće zakonske, administrativne ili ugovorne mere koje odgovaraju ekološkim zahtevima tipova prirodnih staništa iz Dodatka I i vrsta iz Dodatka II koje su prisutne na području.

• **Designation (Označavanje, imenovanje, određivanje)** –

Odnosi se na *Posebno područje za očuvanje staništa i vrsta* (SAC) određeno od strane država članica kroz zakonski, administrativni i/ili ugovorni akt, za koje je neophodno da države članice uspostave neophodne MERE OČUVANJA.

• **Deterioration (Pogoršanje)** –

U skladu sa članom 6(2) Direktive o staništima svaka država mora obezbediti minimalan cilj očuvanja svakog područja Nature 2000, koji će sprečiti propadanje prirodnog staništa i/ili stanišnih vrsta.

Drugim rečima, države moraju osigurati da se CILJNE KARAKTERISTIKE zbog kojih je područje proglašeno održavaju najmanje na istom nivou kao na dan pristupanja.

• **Favourable Conservation Status (Povoljno stanje očuvanosti)** - Krajnji cilj Direktive o staništima je da se za sve tipove staništa i vrste uključene u dodatke ove direktive održava ili postigne „povoljno stanje očuvanosti“, što u slučaju:

a) *vrste* podrazumeva stanje u kojem populacije vrste imaju perspektivu dugoročnog opstanka kao životno sposobni deo prirodnog ekološkog sistema i kada se ekološko područje rasprostranjenosti vrste ne smanjuje niti postoji verovatnoća da će se u predvidljivoj budućnosti smanjiti;

b) *tipa prirodnog staništa* znači da je stanje tipa prirodnog staništa u kojem je njegovo područje rasprostranjenosti stabilno ili je u porastu, da su specifična struktura i funkcije neophodne za dugoročno očuvanje prisutni ili će biti prisutni u predvidljivoj budućnosti i da je status zaštite njihovih tipičnih vrsta povoljan. Prirodno stanište je ugroženo ako nije u povoljnom stanju i/ili mu pretil nestanak.

Stanje očuvanosti prati se i određuje na nivou čitave države, odnosno biogeografskih regiona, i nema direktne veze sa pojedinačnim područjima Nature 2000. Međutim, sve aktivnosti planirane u sklopu mreže Natura 2000 bi trebalo da doprinesu ovom cilju iako upravljanje pojedinačnim područjima s njim nije direktno povezano.

• **Main assesment (Glavna ocena)** – Ako se nakon sprovedenog prvog koraka OCENE PRIHVATLJIVOSTI koji se zove prethodna ocena ne može sa sigurnošću tvrditi da projekat neće imati značajan uticaj na područje, sprovodi se detaljan postupak procenjivanja, koji se naziva *glavna ocena*. Ako se tom prilikom proceni da postoji verovatnoća značajnih negativnih uticaja, od predlagača se traži da izmeni projekat ili razmotri alternativne mogućnosti koje ne bi imale negativan uticaj na područje. Slikovito prikazano, to bi na primer značilo da bi morala da se promeni trasa puta tako da ona ne prolazi kroz Natura 2000 područje. Kada ipak nije moguće ukloniti značajne uticaje, projekat ili aktivnost ne sme biti dozvoljena.

• **Management plan (Plan upravljanja)** - Detaljan plan za određeno područje koji je u skladu sa preporukom člana 6. Direktive o staništima, određuje potrebne mere očuvanja za to područje, uzimajući u obzir ekološke potrebe vrsta i staništa. Iako planovi upravljanja nisu obavezni, korisno su sredstvo za dostizanje ciljeva očuvanja područja, a treba napomenuti da je svaka zemlja članica slobodna da sama izabere metode i tip mera koje će sprovesti, sa obavezom da o njihovoj realizaciji periodično podnosi izveštaje Evropskoj komisiji.

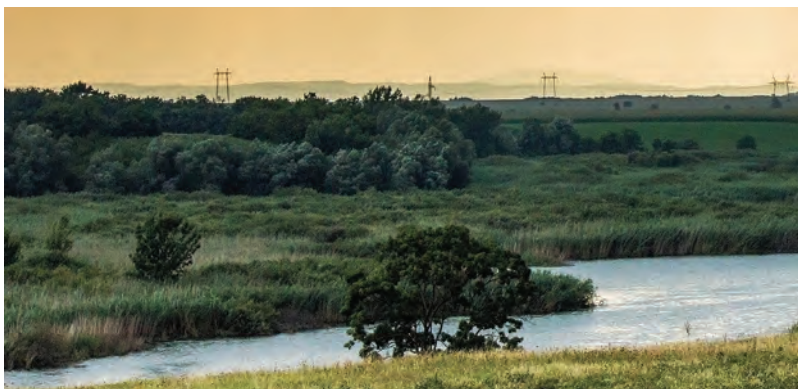
Besna kobila

• **Mitigation measures (Mere ublažavanja)** – Ako plan ili projekat može negativno uticati na celovitost Natura 2000 područja, pruža se mogućnost da se uz primenu mera ublažavanja smanje („omekšaju“) ili čak eliminišu štetni efekti koje projekat može imati na ciljnim vrstama ili tipovima staništa u datom području. Neophodno je da se pronađu rešenja koja omogućavaju da se negativni efekti plana ili projekta, s jedne strane, i pozitivni efekti mera zaštite prirode, s druge strane, uravnoteže. U Holandiji, na primer, većina planova i projekata uključuje mere ublažavanja i na taj način se osigurava da plan ili projekat neće negativno uticati na celovitost Natura 2000 područja i omogućava da se oni odobre bez primene strogih uslova iz člana 6(4) Direktive o staništima.

• **Natura 2000** – U skladu sa članom 3. Direktive o staništima predviđeno je da se na području Evropske unije uspostavlja koherentna (povezana) mreža posebnih pod-

ručja očuvanja i područja važnih za očuvanje ptica, tj. Natura 2000. Ona predstavlja mrežu zaštićenih područja unutar granica Evropske unije ustanovljenu na osnovu Direktive o staništima (za tipove staništa iz Dodatka I i staništa vrsta iz Dodatka II) i Direktive o pticama (za vrste sa Dodatka I i sve migratorne vrste koje se redovno javljaju na teritoriji određene zemlje) sa ciljem da obezbedi dugoročan opstanak najvrednijih i najugroženijih vrsta i staništa Evrope. Međutim, s obzirom na to da se ne radi o mreži u pravom smislu reči (nedostaje joj prostorna povezanost područja) često se može čuti da je Natura 2000 sistem zaštićenih područja. Međutim, svaka zemlja članica ima mogućnost da svoj deo mreže Natura 2000 „dizajnira“ na takav način da se radi o stvarnoj ekološkoj mreži.

• **Overriding public interest (Preovladavajući javni interes)** – Prema članu 6(3) Direktive o staništima svaki plan ili projekat koji nije direktno povezan ili potreban za upravljanje područjem, ali bi mogao imati značajan efekat, bilo pojedinačno ili u kombinaciji sa drugim planovima ili projektima, biće predmet odgovarajuće procene njegovog uticaja u pogledu ciljeva očuvanja područja (OCENA PRIHVATLJIVOSTI). Nadležni državni organi će pristati na realizaciju plana ili projekta tek nakon što se utvrdi da neće negativno uticati na integritet područja. Međutim, prema članu 6(4), u nekim slučajevima uprkos negativnoj proceni u odsustvu alternativnih rešenja, plan ili projekat ipak mora da se realizuje iz imperativnih razloga preovladavajućeg javnog interesa, koji se odnosi na ljudsko zdravlje, javnu bezbednost, posledice od primarnog značaja za život-

nu sredinu ili drugih neophodnih razloga javnog interesa, uključujući one koji su društvene ili ekonomske prirode, uz nabavljeno mišljenje Evropske komisije. U tom slučaju država članica mora preduzeti sve neophodne KOMPENZACIJSKE MERE, kako bi se osiguralo da sveukupna koherentnost mreže Natura 2000 neće biti ugrožena.

• **Priority habitat type/species (Prioritetni stanišni tip/vrsta)** – Tip prirodnog staništa ili vrste u opasnosti od nestajanja za čije očuvanje Zajednica ima posebnu odgovornost zbog veličine njihovog prirodnog areala rasprostranjenosti koji se nalazi unutar teritorije. Prioritetni tipovi staništa navedeni u Dodatku I i prioritetne vrste u Dodatku II Direktive o staništima označene su zvezdicom (*).

• **Proposed Site of Community Importance - pSCI – (predloženo Područje od značaja za Zajednicu)** - Područje od evropske važnosti na nacionalnoj listi predloženo od strane države kandidata za dalje pregovore s Evropskom komisijom.

• **Reference lists (Referentne liste)** - Predstavljaju liste vrsta ili staništa (sa Dodataka I i II Direktive o staništima i iz Dodatka I Direktive o pticama i sve migratorne vrste ptica koje se redovno javljaju na teritoriji određene zemlje) koje su redovno prisutne na teritoriji države i za koje se može utvrditi bar jedno Natura 2000 područje koje je značajno za njihovo očuvanje. Na osnovu ovih lista priprema se predlog *Područja važnih za ptice* (SPA) i *Područja od značaja za zajednicu* (pSCI).

Specijalni rezervat prirode Kraljevac

• **Reporting obligations (Obaveza izveštavanja)**

- Svaki šest godina, u skladu sa članom 17(1) Direktive o staništima, država članica obavezna je da podnese izveštaj o primeni mera koje su definisane Direktivom, posebno doprinos mreže Natura 2000 povoljnom stanju očuvanosti stanišnih tipova i vrsta, kao i da oceni koliko su mere za očuvanje tipova staništa iz Dodatka I i vrsta iz Dodatka II bile efikasne. Svake druge godine, države članice prosleđuju Komisiji izveštaj o statusu vrsta za koje je izdato izuzeće. Svake tri godine, u skladu sa članom 12. Direktive o pticama, države članice podnose izveštaj o primeni nacionalnog zakonodavstva koje je država usvojila usklađujući se sa odredbama Direktive. Takođe, država članica je obavezna da svake godine Komisiji podnosi izveštaj o primenjenim kompenzacijskim merama u postupku prema članu 6(4) Direktive o staništima.

• **Sufficiency (Kriterijum dovoljne zastupljenosti)**

- Kada nova zemlja članica predloži nacionalnu listu *Područja od značaja za Zajednicu* (pSCI), Komisija tu listu dostavlja svom stručnom telu, Evropskom centru za biološku raznovrsnost (European Topic Center for Biodiversity - ETC/BD). Ovo telo izvrši analizu predloga i zastupa Komisiju na BIOGEOGRAFSKOM SEMINARU, na kome se proverava da li je predlog područja za sve stanišne tipove i vrste u državi dovoljno zastupljen („sufficient“) ili ne („insuf-

ficient“), i to posebno za svaki BIOGEOGRAFSKI REGION koji je prisutan na teritoriji date države.

• **Special Area of Conservation – SAC (Posebno područje za očuvanje staništa i vrsta)** - Odobreno *Područje od značaja za Zajednicu* (SCI) koje u periodu od 6 godina od odobrenja mora biti proglašeno od država članica putem zakonskih, administrativnih i/ili ugovornih akata, gde se MERE OČUVANJA sprovode da bi se postigli ciljevi očuvanja; upravljanje svakim SAC područjem treba da doprinosi održanju ili uspostavljanju „POVOLJNOG STANJA OČUVANOSTI“ stanišnih tipova i/ili populacije vrsta na nivou države za koje je dato područje predloženo. Zemlje članice treba da utvrde mere očuvanja neophodne za njihovo očuvanje.

• **Site of Community Importance - SCI (Područje od značaja za Zajednicu)** - Područje koje u biogeografskom regionu/regionima kojima pripada znatno doprinosi održanju ili obnavljanju „povoljnog stanja“ u očuvanju tipova prirodnih staništa iz Dodatka I ili vrsta iz Dodatka II, te koje značajno doprinosi povezanosti mreže Natura 2000 i/ili koje doprinosi očuvanju biološke raznovrsnosti unutar tog/tih regiona.

• **Special Protection Area - SPA (Područje posebne zaštite)** - Područje važno za očuvanje ptica u skladu sa Direktivom o zaštiti divljih ptica.

• **Standard Data Form – SDF - (Standardni obrazac podataka)** - Natura 2000 formular, koji je u skladu sa Direktivom o pticama i Direktivom o staništima propisan Evropskom komisijom, a služi za prikupljanje podataka o populacijama vrsta i tipovima staništa neophodnih za proglašenje područja u propisanom obliku. SDF se ispunjava za svako područje Nature 2000.

• **Target features (Ciljne karakteristike)** - Ovaj termin se ne koristi u direktivama, ali je veoma koristan pa se uvodi u terminologiju važnu za Natura 2000. Ciljne karakteristike nekog područja su sve vrste ptica za koje je neophodno odrediti SPA područje prema Direktivi o pticama kao i svi tipovi staništa i vrste za koje su proglašena pojedinačna pSCI područja (kasnije SCI i SAC).

REČNIK STRUČNIH IZRAZA KORIŠĆENIH U PUBLIKACIJI

Biodiverzitet (biološka raznovrsnost) - sveukupnost gena, vrsta i ekosistema na Zemlji ili nekom jasno određenom području

Crvena lista ugroženih vrsta - inventar statusa ugroženosti vrsta/podvrsta u okviru posmatranog prostora (na globalnom nivou ili unutar određene države ili teritorije)

Divlja vrsta - vrsta iz prirode koja nije bila pod uticajem čoveka i nema posledica nastalih ukrštanjem i/ili selekcijom ili uzgojnim aktivnostima

Ekološka mreža - povezuje staništa i populacije vrsta koje su ugrožene npr. zbog fragmentacije staništa, omogućavajući razmenu gena između različitih populacija i time povećavajući šanse za opstanak ugroženih vrsta

Ekološki značajna područja - delovi ekološke mreže značajni za očuvanje vrsta, određenih tipova staništa i staništa određenih vrsta od značaja za Republiku Srbiju, u skladu sa opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i potvrđenim međunarodnim ugovorima

Ekosistem (biogeocenoza) - strukturno, funkcionalno i dinamički složen i jedinstven ekološki sistem u kome se međusobno prožimaju uticaji biotopa i biocenoze (abiotogena i biogena)

Ekosistemske usluge – usluge snabdevanja, regulacione, podržavajuće i kulturne usluge, predstavljaju dobra koja ljudima obezbeđuje priroda, odnosno biosfera. Usluge snabdevanja obezbeđuju nastanak i obnavljanje prirodnih resursa (hrana, voda, ogrev, biohemijski produkti i genetički resursi). Regulacione usluge utiču na klimu, hidrološke procese (prečišćavanje voda i tretman otpada, regulacija erozije i sl.), a procesi kruženja materije pripadaju podržavajućim uslugama. Kulturne usluge uključuju duhovni i estetski doživljaj predela/prostora, rekreaciju i različite vido-

ve turizma (uključujući zdravstveni, seoski i ekoturizam i dr.) uz mogućnosti formalne i neformalne edukacije

Endemit - takson čije je raspostranjenje ograničeno na određeno, jasno definisano geografsko područje (određeno stanište, region ili teritoriju određene države) van koga nije prisutan. U Direktivi se to uglavnom odnosi na vrste koje su ograničene na prostor jedne države članice (ili manji) i nisu prisutne izvan EU

IUCN (International Union for Conservation of Nature) - Međunarodna unija za zaštitu prirode i prirodnih resursa - nevladina organizacija osnovana 1948. godine od strane Ujedinjenih nacija. Zadatak IUCN-a je da se stara o aktivnostima vezanim za zaštitu prirode. To obuhvata i pisanje i izradu svetske Crvene liste, u kojoj se nalaze informacije o ugroženim vrstama

Korisnik zaštićenog područja - pravno lice, preduzetnik, fizičko lice ili drugi subjekat koji u zaštićenom području obavlja određenu delatnost, odnosno koristi prirodno dobro i/ili njegove resurse, pogodnosti i odlike

Migratorna vrsta/podvrsta (u kontekstu Banske konvencije) - takson kod koga znatni deo celokupne populacije, ili bilo kog geografski izdvojenog dela populacije, ciklično i predvidljivo prelazi jednu ili više nacionalnih državnih granica

Monitoring - redovno praćenje stanja biljnih ili životinjskih vrsta, kao i staništa. Za Direktivu o pticama i staništima to znači obavezu praćenja statusa očuvanja staništa iz Dodatka I i vrsta iz Dodatka II, IV i V

Narušavanje prirode - pojava nastala usled menjanja prirodnih procesa u tolikoj meri da je narušena prirodna ravnoteža ili su uništene prirodne vrednosti. Oštećenje prirode može biti uzrokovano prirodnim ili veštačkim procesima, pojavama i nepogodama (klizišta, odroni, zemljotresi, poplave, požari itd.)

Očuvanje - niz mera koje je potrebno preduzeti kako bi se obnovila ili održala postojeća staništa i populacije vrsta divlje flore i faune

Plan upravljanja zaštićenim područjem - dokument kojim subjekat zadužen za upravljanje zaštićenim područjem planira mere i aktivnosti zaštite, očuvanja, unapređenja i korišćenja zaštićenog područja

Stanište - geografski jasno određen prostor u kome konkretna zajednica biljaka, životinja, gljiva i mikroorganizama (biocenoza) stupa u interakciju sa abiotičkim faktorima (zemljištem, klimom, količinom i kvalitetom vode i dr.) formirajući funkcionalnu celinu

Ugrožena vrsta - vrsta čije su populacije usled različitih ugrožavajućih faktora toliko male da joj preči izumiranje

Zaštićeno prirodno dobro - očuvani deo prirode posebnih prirodnih vrednosti i odlika, zbog kojih ima trajni ekološki, naučni, kulturni, obrazovni, zdravstveno-rekreativni, turistički i drugi značaj, i kao dobro od opšteg interesa uživa posebnu zaštitu

Zaštita prirode - niz mera i aktivnosti usmerenih na sprečavanje narušavanja prirode, prirodnih vrednosti i prirodne ravnoteže

Zaštićene vrste - vrste koje su zaštićene zakonom

Bukova strižibuba (*Morimus funereus*)

LITERATURA

- Brink, P., Bassi, S., Badura, T., Gantioler, S., Kettunen, M., Mazza, L., Hart, K., Rayment, M., Pieterse, M., Daly, E., Gerdes, H., Lago, M., Lang, S., Markandya, A., Nunes, P., Ding, H., Tinch, R., Dickie, I. (2011): The Economic benefits of the Environment Natura 2000 Network. Final Sythesis Report to the European Commmission, DG Environment on Contract 07.0307/2010/581178/SER/B3, Brussels.
- Ćosić, N. (2015): Vijabilnost populacija tekunice *Spermophilus citellus* (L., 1766.) na području Srbije. Doktorska disertacija, Biološki fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd.
- Dudley, N. (ed.) (2008): Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. Gland, Switzerland: IUCN. x + 86pp.
- Deguignet, M., Juffe-Bignoli, D., Harrison, J., MacSharry, B., Burgess, N., Kingston, N. (2014): 2014 United Nations List of Protected Areas. UNEP-WCMC: Cambridge, UK.
- Ferdinandova, V. (ed.) (2011): Politike i strategije Evropske unije u oblasti životne sredine u jugoistočnoj Evropi, Priručnik za obuku Organizacija civilnog društva iz jugoistočne Evrope o primjeni EU legislative u oblasti zaštite prirode. IUCN, Gland, Švajcarska i Beograd, Srbija. Dostupno na: https://cmsdata.iucn.org/downloads/training_guidelines_for_involving_csos_from_see_in_implementation_of_eu_nature_relate_2.pdf (Pristupljeno: oktobar, 2015).
- Final report to the European Commission, DG Environment on Contract ENV.B.2/SER/
- Mijović, A., Sekulić, N., Popović, S., Stavretović, N., Radović, I. (2012): Biodiverzitet Srbije – stanje i perspektive. Zavod za zaštitu prirode Srbije, Beograd.
- Mesaroš, G. (ed.) (2014): Vrste biljaka i životinja značajne za zaštitu prirode u Evropskoj uniji. Udruženje za zaštitu i razvoj okruženja i graditeljskog nasleđa „Protego“, Subotica.
- Plavac, I. (2015): Pripreme za proglašenje Natura 2000 mreže u Hrvatskoj (prezentacija). Državni zavod za zaštitu prirode Hrvatske.
- Regional training on the proces of designation of potential Natura 2000 sites (workshop report), environmental and clima regional network for accession – ECRAN, Podgorica 2014.

Literatura

- Sekulić, N., Šinžar-Sekulić, J. (2010): Emerald ekološka mreža u Srbiji. Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja i Zavod za zaštitu prirode Srbije. Beograd.
- Stojanović, V. (ed.) (2015): Biljke od međunarodnog značaja u flori Srbije. Zavod za zaštitu prirode Srbije.
- Zijlmans, J., Woldendorp, H. E. (2014): Compensation and Mitigation: Tinkering with Natura 2000 Protection Law. Utrecht Law Review, Volume 10, Issue 2 đ URN:NBN:NL:UI:10-1-115829 (Dostupno na: www.utrechtlawreview.org/index.php/ulr/article/view/277/276 Pristupljeno: oktobar 2015)
- Zakon o zaštiti prirode Srbije („Službeni glasnik RS“, br. 135/2004, 88/2010 i 91/2010).
- Zakon o potvrđivanju Evropske konvencije o predelu („Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori“, br. 04/2011). Dostupno na: www.zzps.rs/novo/kontent/stranicy/propisi_medjunarodne_konvencije/konvencija%20o%20predelu.pdf
- Zakon o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu („Službeni glasnik RS“, br. 135/2004 i 88/2010)
- Uredba o režimima zaštite („Službeni glasnik RS“, br. 31/2012)
- Uredba o ekološkoj mreži („Službeni glasnik RS“, br. 102/2010)
- Uredba o utvrđivanju liste projekata za koje je obavezna procena uticaja i liste projekata za koje se može zahtevati procena uticaja na životnu sredinu („Službeni glasnik RS“, br. 114/2008)
- Pravilnik o prekograničnom prometu i trgovini zaštićenim vrstama („Službeni glasnik RS“, br. 99/2009 i 6/2014)
- Pravilnik o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva („Službeni glasnik RS“, br. 05/2010 i 47/2011)
- Pravilnik o kategorizaciji zaštićenih prirodnih dobara („Službeni glasnik RS“, br. 30/92)
- <https://natura2000infocentar.wordpress.com> (pristupljeno: septembar, 2015)
- www.zzps.rs (pristupljeno: septembar, 2015)
- www.dzpz.hr (pristupljeno: novembar, 2015)
- Službeni web sajt Evropske unije. Dostupno na: <http://europa.eu/about-eu> (pristupljeno: oktobar, 2015)
- EU info centar Srbija. Dostupno na: www.euinfo.rs (pristupljeno: oktobar, 2015)

Korisni linkovi / Useful links

http://ec.europa.eu/environment/index_en.htm

www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/interactive/natura-2000-european-protected-areas

www.worldparkscongress.org

www.unep-wcmc.org/

<https://portals.iucn.org/union>

<https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/PAPS-016.pdf>

www.mis.org.rs/vss/pages/sr/ekoloski-programi/natura-2000/uloga-nvo.php

<http://ambassadors-env.com/wp-content/uploads/Natura-2000-Ministarstvo.pdf>

www.natura.org

www.zzps.rs

www.pzzp.rs/sr/

www.dzzp.hr/ekoloska-mreza/natura-2000-129.html

NATURA 2000

na fotografijama

Hohe Tauern, Austrija

Duingebieden, Belgija

Sredna Gora, Bugarska

Laeso, Sydlig del, Danska

Soomaa, Estonija

Lemmenjoen kansallispuisto, Finska

Brenne, Francuska

Oros olympos, Grčka

Veluwe, Holandija

Otok Krk, Hrvatska

Wicklow mountains, Irska

Parco naturale di Fanes – Sennes - Braies, Italija

Xeros Potamos, Kipar

Adazi, Letonija

Natura 2000 na fotografijama

Labanoro regioninis parkas, Litvanija

Grunewald, Luksemburg

Zona fil-Bahar fil-Grigal, Malta

Balaton, Mađarska

Hessische Rhon, Nemačka

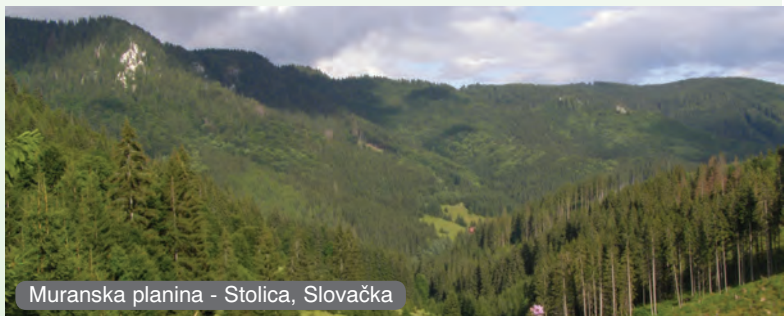
Tatra, Poljska

Delta Dunari, Rumunija

Cabecao, Portugalija

Muranska planina - Stolica, Slovačka

Ljubljansko barje, Slovenija

Korak po korak do Nature 2000

Natura 2000 na fotografijama

Cairngorms, Velika Britanija

Beleške

O Ekološkom društvu ENDEMIT

Ekološko društvo „Endemit“ je nevladina, neprofitna, nepolitička, nezavisna organizacija koja za cilj ima unapređivanje stanja životne sredine, očuvanje biodiverziteta i uvođenje koncepta održivog razvoja u sve sektore društva.

„Endemit“ je osnovan u martu 2000. godine od strane studenata Biološkog fakulteta u Beogradu. Ciljeve ostvaruje realizacijom različitih aktivnosti, koje uključuju istraživanja, edukaciju i informisanje javnosti o ekološki relevantnim temama, kao i saradnju i umrežavanje sa drugim NVO iz zemlje i inostranstva.

Dosadašnje aktivnosti „Endemit“-a uključuju uspešnu realizaciju velikog broja projekata, kao i izdavanje više publikacija, uključujući i ovu. Publikacija „Korak po korak do Nature 2000“ namenjena je svima onima koji će, čitajući je, pre svega razjasniti i razumeti sve one pojmove i procese vezane za uspostavljanje i funkcionisanje mreže zaštićenih područja Natura 2000. Nadamo se da ćemo ovom publikacijom na neki način dati više nego skroman doprinos lakšem, bržem i efikasnijem uspostavljanju i funkcionisanju mreže Natura 2000 do trenutka pristupanja, ali i nakon učlanjenja naše zemlje u EU.

ZA VIŠE INFORMACIJA O NAMA POSETITE:

www.endemit.org.rs

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

502.2/.5(4)
574.1(497.11)

ЈЕЛИЋ, Ивана, 1978-

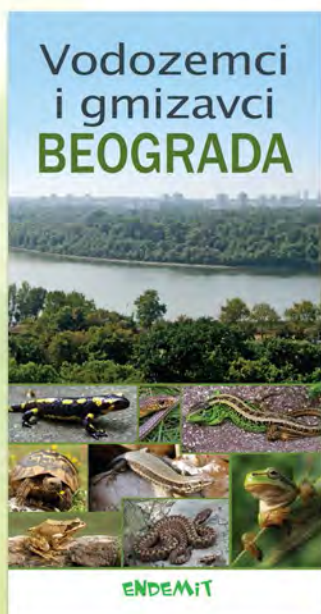
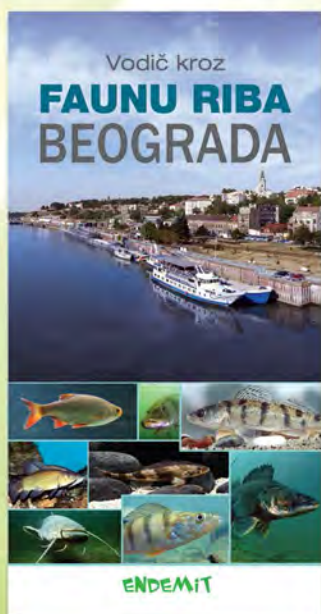
Korak po korak do Nature 2000 / Ivana Jelić, Bojan Stanisavljević, Nada Ćosić. - Beograd : Ekološko društvo Edemit, 2015 (Beograd : Sapient Graphics). - 82 str. : ilustr. ; 23 cm. - (Edicija Eko vodiči)

"Publikaciju ... je sufinansiralo Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine u okviru projekta 'Budimo spremni za Naturu 2000'" -->
impresum. - Tiraž 500. - Rečnik stručnih izraza korišćenih u publikaciji:
str. 62-64. - Bibliografija: str. 65-66.

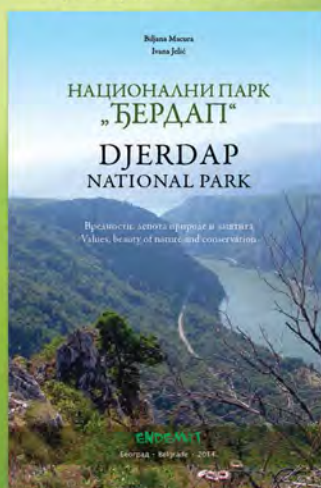
ISBN 978-86-88465-05-2
1. Станисављевић, Бојан, 1984- [аутор]

COBISS.SR-ID 219266572

Ostala izdanja edicije **EKO VODIČI**

U PRIPREMI:
Monografija Nacionalni
park Đerdap - vrednosti,
lepota prirode i zaštita

Digitalne verzije publikacija u PDF formatu
možete besplatno preuzeti sa našeg sajta.

ENDEMiT

www.endemit.org.rs